

Sju kommuners soliditetsutveckling under år 2006 till 2010

Kandidatuppsats i företagsekonomi, FÖA300

Evelina Hellberg	860610
Ulrika Nilsson	890417

Handledare Ole Liljefors

Västerås 2012-01-19

Sammanfattning – ”Sju kommuners soliditetsutveckling under år 2006 till 2010”

Datum:	19 januari, 2012	
Nivå:	Kandidatuppsats i företagsekonomi, 15 ECTS	
Institution:	Akademin för hållbar samhälls- och teknikutveckling, HST, Mälardalens Högskola	
Författare:	Evelina Hellberg	Ulrika Nilsson
	10 juni, 1986	17 april, 1989
Titel:	Sju kommuners soliditetsutveckling under år 2006 till 2010	
Handledare:	Ole Liljefors	
Nyckelord:	Soliditet, kommunalekonomi, sårbarhet, soliditetsutveckling	
Frågeställning:	Vad har de sju kommunerna för soliditet och hur ser utvecklingen ut under år 2006 till 2010? Vad säger olika författare och forskare om vad som kan påverka en kommuns soliditet? Finns det ett samband mellan en låg soliditet och att en kommun är genuint sårbar?	
Syfte:	Syftet är att beskriva och analysera sju kommuners soliditetsutveckling under 2006 till 2010 samt analysera om ett samband finns mellan låg soliditet och genuin sårbarhet.	
Metod:	I uppsatsen används en blandning av kvantitativ och kvalitativ metod för att få en djupare förståelse kring kommuners soliditet och dess soliditetsutveckling. Insamlad sekundärdata kommer från böcker, artiklar, uppsatser och lagar. Primärdata samlades in vid en intervju samt genom sju kommuners årsredovisningar.	
Slutsats:	Ett lågt antal invånare i en kommun behöver inte resultera i en låg soliditet. En befolkningsminskning behöver inte leda till en minskad soliditet. Att en kommun har en låg soliditet behöver inte betyda att den är genuint sårbar. Brorström et als (1998) tes, att en kommun kan ha högre soliditet om dess industriella eller tekniska verksamhet bedrivs i bolagsform, stämmer i denna studie, men inte fullt ut.	

Innehåll

1.	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Problematisering.....	2
1.3	Problemformulering	2
1.4	Syfte	2
1.5	Avgränsning	3
2.	Metod	4
2.1	Vetenskapligt synsätt.....	4
2.2	Datainsamlingsmetod	4
2.2.1	Litteraturstudier	4
2.2.2	Intervju	4
2.3	Databearbetningsmetod.....	5
2.4	Källkritik	5
3.	Referensram	6
3.1	Soliditet som styrmedel	6
3.1.1	Soliditet = eget kapital dividerat med balansomslutningen	6
3.1.2	Soliditet är ett nyckeltal som kan användas vid trendanalyser och jämförelser kommuner emellan.....	9
3.1.3	Industriell och teknisk verksamhet i olika former kan påverka soliditeten enligt Brorström et al (1998).....	9
3.1.4	Restriktiv värdering.....	9
3.2	Balanskravet, en miniminivå för utveckling	9
3.3	Genuint sårbara kommuner enligt Axelsson & Bornefalk (2011)	10
3.3.1	Konsekvenser	10
3.3.2	Hur kan kommuner minska sårbarheten?.....	11
3.3.3	De sju kommunerna rankade efter genuin sårbarhet.....	11
3.4	Sårbara industriregioner enligt Eriksson & Lindblad (2001).....	12
3.5	Sammanfattning av referensramen	12
4.	Empiri	14
4.1	Soliditetsutveckling för sju kommuner	14

4.1.1	Bengtsfors kommun	14
4.1.2	Degerfors kommun.....	15
4.1.3	Gnesta kommun.....	15
4.1.4	Kinda kommun	16
4.1.5	Nora kommun.....	17
4.1.6	Ånge kommun	18
4.1.7	Surahammars kommun.....	19
4.2	Sammanställning av alla kommuners soliditetsutveckling	20
4.3	Intervju med ekonomichefen Christina Sandin på Surahammars kommun.....	21
4.3.1	Nyckeltal som styrning.....	21
4.3.2	Soliditet	21
4.3.3	Balanskravet	21
4.4	Sammanfattning av empirin	22
5.	Analys och diskussion.....	23
5.1	Påverkar antalet invånare soliditeten?.....	23
5.2	Hur påverkas soliditeten av en minskning eller ökning av befolkningmängden? ..	23
5.3	Gnesta har en ostadig ekonomi	23
5.4	Finns det ett samband mellan en kommuns soliditet och genuin sårbarhet?.....	23
5.5	Alla sju kommuners soliditet och långfristiga skulder.....	25
5.6	Surahammars kommun har högst låneskuld men har investerat i infrastruktur.....	26
5.7	Stämmer Brorström et als (1998) tes angående teknisk och industriell verksamhet?..	26
5.8	Hur kan en kommun minska sin sårbarhet?	26
6.	Slutsatser	28
6.1	Egna reflektioner	28
6.2	Fortsatt forskning	29
	Källförteckning.....	30
	Litteratur	30
	Muntliga källor	30
	Elektroniska källor.....	30
	Årsredovisningar och budgetar.....	31
	Lagar	31

1. Inledning

Uppsatsens första kapitel avser att ge läsaren en förståelse för det valda ämnet, samt uppsatsens problemformulering. Kapitlet inleds med en beskrivande bakgrund vidare diskuteras uppsatsens problematisering, problemformulering, syfte samt avgränsningar.

1.1 Bakgrund

Sju kommuner som har ett invånarantal på cirka 10 000 är Bengtsfors, Degerfors, Gnesta, Kinda, Nora, Ånge samt Surahammar. Alla dessa kommuner har industriell eller teknisk verksamhet i bolags- eller förvaltningsform.

Budgeten måste läggas på samma sätt för alla kommuner i Sverige enligt kommunallagen (1991:900). Exempelvis var Surahammars kommuns budget år 2010 minusbudgeterad, under år 2011 budgeteras ett mindre överskott på 1 miljon och planen för år 2012 och 2013 är även de minusbudgeterade (Surahammars budget 2011, 2010). Enligt kommunallagen (1991:900, 8 kap, 4 §) ska budgeten läggas så att intäkterna täcker kostnaderna men undantag är accepterade om resonliga skäl kan ges. Minusresultat försämrar en kommuns soliditet. Surahammars kommuns soliditet har ökat varje år från -3 procent år 2001 till 10,9 procent år 2010 (se Diagram 1 nedan). Trots denna ökning ligger de under snittet för soliditet i Sveriges kommuner (Surahammars budget 2011, 2010) och är idag den fattigaste kommunen i Sverige (Nilsson, 2011-06-23).

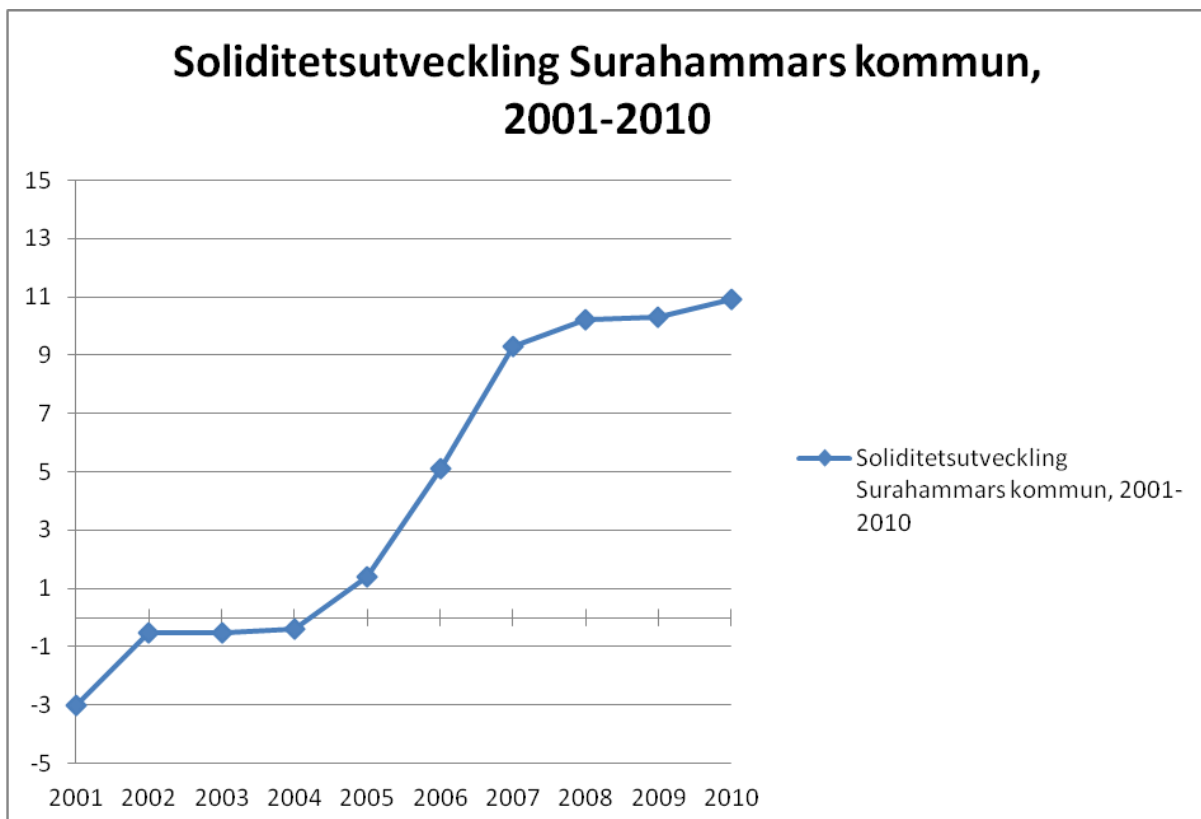

Diagram 1. Egen bearbetning av Surahammars kommuns soliditetsutveckling under åren 2001 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Surahammars kommun

Idag när det talas om genuint sårbara kommuner handlar det om en kombination av en bristande potential för utveckling och när beroendet av några få verksamheter är högt. Det går

även att se en koppling mellan en låg befolkningsmängd och att en kommun är genuint sårbar, speciellt kommuner med cirka 10 000 invånare (ibid.).

Många sårbara kommuner som drabbats av en neddragning av något slag, exempelvis en industrikras, har haft svårt att få igång verksamheter igen. Detta har lett till en större arbetslöshet och förtidspensioner, men även till en försämrad befolkningsutveckling (exempelvis inom Bengtsfors kommun). Denna befolkningsutveckling leder direkt till sänkt skatteintäkt som påverkar en kommuns finansiella resultat negativt. Eftersom en minskad intäkt leder till en minskad tillhandahållning av offentlig service så kan kommunen uppfattas som att den har en svag framtid och därför inte som attraktiv att etablera sig i. Den minskade intäkten leder alltså vidare till ännu en negativ utveckling (Axelsson & Bornefalk, 2011) och kan minska kommunens soliditet som gör dem mer sårbara.

Om en kommun har en minskad befolkningsutveckling kan investeringar i nya anläggningar innebära en större risk, än om de haft en ökad befolkningsutveckling. Om investeringar inte genererar intäkter som beräknats i en svag och sårbar kommun blir förlusterna större vid en nedläggning av anläggningen än om denna investering hade gjorts i en stark kommun med befolkningstillväxt (ibid.).

1.2 Problematisering

Mängden invånare i kommuner påverkar skatteintäkterna och därmed balansomslutningen, vilket vidare påverkar soliditeten. Genom att jämföra sju kommuners soliditet med ungefär lika många invånare kan olika skillnader och likheter urskiljas.

I Sverige finns det 290 kommuner som alla är olika sårbara enligt Axelsson & Bornefalk (2011). Denna sårbarhet påverkar kommunerna på olika sätt, exempelvis ger en sjunkande befolkningsutveckling en minskad skatteintäkt samt minskade bidrag till kommunen. De minskade intäkterna kan direkt påverka en kommuns soliditet om kommunen gör ett minusresultat (Brorström et al, 1998, s 117).

Det de sju utvalda kommunerna har gemensamt är bland annat att de alla har industriell eller teknisk verksamhet, i form av bolag eller förvaltning. Brorström et al (1998, s 66) nämner att det finns skillnader i kommuners soliditet beroende på om de har dessa verksamheter eller inte och anser att det egentligen inte går att jämföra kommuner med varandra då de alla är unika. I denna studie anses det däremot att det går att jämföra soliditeten när kommunerna liknar varandra på ett eller annat sätt, speciellt när de får in liknande stora skatteintäkter och statsbidrag. Detta påstående styrks av Rivenbark et al (2010) som anser att det går att jämföra kommuners soliditet när kommunerna är av liknande storlek.

1.3 Problemformulering

Vad har de sju utvalda kommunerna för soliditet och hur ser deras soliditetsutveckling ut under år 2006 till 2010? Vad säger olika författare och forskare om vad som kan påverka en kommuns soliditet? Finns det ett samband mellan en låg soliditet och att en kommun är genuint sårbar?

1.4 Syfte

Syftet är att beskriva och analysera sju kommuners soliditetsutveckling under år 2006 till 2010 samt analysera om ett samband finns mellan låg soliditet och genuin sårbarhet.

1.5 Avgränsning

Sju kommuner valdes ut för att jämföras då fler till antalet skulle ta för mycket tid för denna studie. Dessa sju kommuner valdes ut på grund av att de består av 10 000 invånare. Fokus ligger på nyckeltalet soliditet, trots att det finns många andra finansiella nyckeltal, för att analysera en kommuns ekonomi och sårbarhet.

2. Metod

Kapitel två inleds med en kort förklaring kring det vetenskapliga synsättet. Vidare redogörs hur informationssamlingen gått till, vilket görs för att läsaren ska få en ökad förståelse för studiens tillvägagångssätt. Kapitlet avslutas med källkritik.

2.1 Vetenskapligt synsätt

I denna studie har ett deskriptivt vetenskapligt synsätt använts och studien omfattar en beskrivning över sju kommuners soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Deskriptiva studier är beskrivande studier vilka används när huvudsaklig kunskap finns inom området samt att beskriva men inte förklara relationer (Björklund & Paulsson, 2003, s 58). Denna studie beskriver soliditetsutvecklingen för de utvalda kommunerna som sedan analyseras samt diskuteras och resulterar i ett antal slutsatser. På kandidatnivå och en tidsbegränsning på tio veckor kan det vara svårt att hinna med att förklara kommuners soliditetsutveckling och därav kommer dessa endast att beskrivas.

2.2 Datainsamlingsmetod

I denna studie används en blandning av kvantitativ och kvalitativ insamling av data då den både består av numeriska mätningar samt insamling av text- och muntligt material (Björklund & Paulsson, 2003, s 63). Det finns ett antal insamlingsmetoder för att ta reda på relevant information, bland annat litteraturstudier och intervjuer (ibid., s 67). Primärdata för denna studie samlades mestadels in genom att studera olika kommuners årsredovisningar, men även genom en intervju.

2.2.1 Litteraturstudier

En litteraturstudie består av sekundärdata som kan samlas in genom böcker, artiklar, tidsskrifter och andra skrivna material (Björklund & Paulsson, 2003, s 67) och kan exempelvis användas för att konstruera en referensram (ibid., s 69-70). Fördelen med denna insamlingsmetod är att det är relativt enkelt att ta del av mycket information under kort tid. Nackdelen är dock att det är just sekundärdata och mycket av informationen som hittas kan ha skrivits i ett annat syfte än vad författaren själv är ute efter. Det gäller alltså att vara kritiskt inriktad till sekundärdata och ifrågasätta informationen som ska användas i eget syfte (ibid.).

I denna studie samlades sekundär information in genom böcker, artiklar, uppsatser och lagar. I bibliotekskataloger har sökord som *kommunekonomi*, *kommunalekonomi*, *budget**, *soliditet*, *balanskrav* samt *kommun** använts i syfte att söka böcker. I databaserna "LibHub", "ABI/INFORM Global" och "ScienceDirect" har artiklar sökts med samma sökord men med en översättning till engelska, exempelvis *solvency*, *solidity* samt *municipal**. Det finns endast ett begränsat antal artiklar skrivna om ämnena soliditet och kommunalekonomi. Detta har påverkat teoriinsamlingen och gjort att studien inte baserats på ett, av författarnas, önskvärt antal vetenskapliga studier. Mer om detta under rubriken Fortsatt forskning.

2.2.2 Intervju

Information som fås genom intervjuer kallas primärdata och är den information som ska användas till det egna syftet. Intervjuer kan ske på ett antal olika sätt: personligen, via telefon eller via mail. Informationen kan exempelvis samlas in genom förbestämda frågor, strukturerad intervju, eller genom förbestämda ämnen där frågor kommer rullande under intervjun beroende på hur respondenten svarar, semistrukturerad intervju (Björklund & Paulsson, 2003, s 68).

I denna studie användes en semistrukturerad intervju då det fanns ett antal förbestämda frågor (se Bilaga 1), dock var inte följdfrågor förbestämda och dessa frågades löpande under intervjuens gång. Två dagar innan intervjun skickades några stödord till respondenten. Detta gjordes för att respondenten skulle ha chans att vara mer förberedd på vad som skulle tas upp på själva intervjun. Intervjun gjordes personligen med Christina Sandin som är ekonomichef på Surahammars kommun. Frågorna som ställdes under intervjun är alla samlade i Bilaga 1. Dessa var utformade innan en specifik inriktning var bestämd för det fortsatta arbetet med uppsatsen och därav ger de svar på ett bredare ämne än enbart soliditet. Denna utformning hjälpte dock till att hitta en inriktning för studiens syfte, men gav även svar på frågor som inte använts i detta arbete. Studiens första ansats var inriktad endast mot Surahammars kommun och dess budgetarbete. På grund av att vi valde Surahammars kommun inriktade vi oss sedan på mindre kommuner med cirka 10 000 invånare för att kunna göra jämförelser dessa emellan. Efter detta tog studien en annan riktning och gjordes mer generell.

2.3 Databearbetningsmetod

När information ska bearbetas finns det olika sätt att analysera den på. Utnyttjande av analysmodeller används då insamlat material ska värderas och struktureras. Det finns olika analysmodeller som är framtagna men det går även att utveckla en egen analysmodell utefter sitt syfte med studien (Björklund & Paulsson, 2003, s 71). I denna studie beskrivs begreppet soliditet, men även balanskrav och sårbara regioner i Sverige, i referensramen med hjälp av olika författare och forskare. I analysen jämförs sen den insamlade empiriska informationen med insamlad data från referensramen för att finna likheter och skillnader. Analysen görs som en jämförelseanalys där det diskuteras om författarnas och forskarnas information stämde enligt denna studie. Det förs även en diskussion parallellt med analysen för att komma fram till olika slutsatser.

2.4 Källkritik

Är informationen giltig? Validiteten i denna studie har uppnåtts genom en intervju med ekonomichefen på Surahammars kommun, med tydlig formulering för att undvika vinklade frågor och svar. En intervju med tydliga frågor har gjorts för att få korrekt och direkt information. Endast en intervju, med ekonomichefen från Surahammars kommun, har gjorts på grund av tidsbrist. Detta kan ha bidragit till partisk och ensidig information. Böcker, rapporter och artiklar har granskats kritiskt för att undvika vinklingar av ämnet. Dessa böcker, rapporter och artiklar är publicerade från år 1994 till 2011 och anses i denna studie inneha färsk och giltig information.

Är informationen tillförlitlig? Kommuner är offentliga verksamheter och därför är det öppet för alla att ta del av den ekonomiska informationen som kommunen besitter. Källor från kommuner, som årsredovisningar, följer olika lagar och regler och anses därför vara tillförlitliga. Den största delen av empirisk data i denna studie härstammar från årsredovisningar som är offentliga för allmänheten och enkla att erhålla. Detta gör att denna studie går att upprepa med samma resultat.

3. Referensram

I det tredje kapitlet, referensramen, behandlas bland annat begreppen soliditet, balanskrav, genuint sårbara kommuner samt sårbara industriregioner. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av denna referensram.

3.1 Soliditet som styrmedel

Soliditet visar på vilken styrka en kommun har ekonomiskt. Om soliditeten faller tyder det till stor del på att kostnaderna ökar mer/fortare än intäkterna och därmed minskar den ekonomiska styrkan (Brorström et al, 1998, s 116). Det finns olika faktorer inblandade i detta påstående och ett av dem är sammansättningen av kostnaderna där det handlar om att göra en analys av kvaliteten i verksamheten och även att upptäcka slack. Detta är utmärkande för kommuner och landsting till skillnad mot företag på marknaden. Skatter och statsbidrag är intäkter som inte är omedelbart beroende av kostnadssidan. Analysen av resultaträkningen kan kopplas direkt till analysen av soliditetsutvecklingen (ibid., s 117). En kommun ska vara medveten om sin soliditet och använda den som ett styrmedel i finansiellt ansvar (ibid., s 60 & 66).

Ett företag som var närapå konkursmässigt för några år sedan, men har bättre/bra soliditet idag, kan inte sägas vara starkt och företag med sjunkande soliditet har ofta låga värden av betalningsförmåga och lönsamhet (Kramer, 1996). Dessa påståenden kan även appliceras på kommunernas verksamhet.

Slutligen kan soliditet, som ett mått av balansomslutningens förhållande, sägas utvärdera kommunens förmåga att möta långsiktiga förpliktelser (Rivenbark et al, 2010).

3.1.1 Soliditet = eget kapital dividerat med balansomslutningen

Enligt Brorström et als (1998, s 102-104 & 106) studie angående finansiell analys och redovisning är soliditetsmättet viktigt och det bedömningsunderlag som är mest förekommande men även att det är ett mått som kräver mycket tilläggsinformation. Nedan ses Figur 1 som visar de delar som påverkar soliditeten och är uppställt enligt Årsredovisningslagen (1995:1554). Balansomslutningen har samma summa för tillgångar som för eget kapital, avsättningar och skulder. Soliditeten räknas ut genom att ta eget kapital dividerat med balansomslutningen. Alltså spelar alla involverade delar, i figur 1 – 28 stycken, in för hur soliditeten kan ändras.

Balansräkning enligt ÅRL (1995:1554)**TILLGÅNGAR****A Tecknat ej inbetalt kapital****B Anläggningstillgångar**

- 1 - Immateriella anläggningstillgångar
- 2 - Materiella anläggningstillgångar
- 3 - Finansiella anläggningstillgångar

C Omsättningstillgångar

- 1 - Varulager
- 2 - Fordringar
- 3 - Kortfristiga placeringar
- 4 - Kassa och bank

**EGET KAPITAL,
AVSÄTTNINGAR OCH
SKULDER****A Eget kapital**

- 1 - Eget kapital IB
- 2 - Insättning eller uttag
- 3 - Årets resultat
- 4 - Eget kapital UB

B Obeskattade reserver**C Avsättningar**

- 1 - Pensioner/förpliktelse
- 2 - Skatter
- 3 - Övriga avsättningar

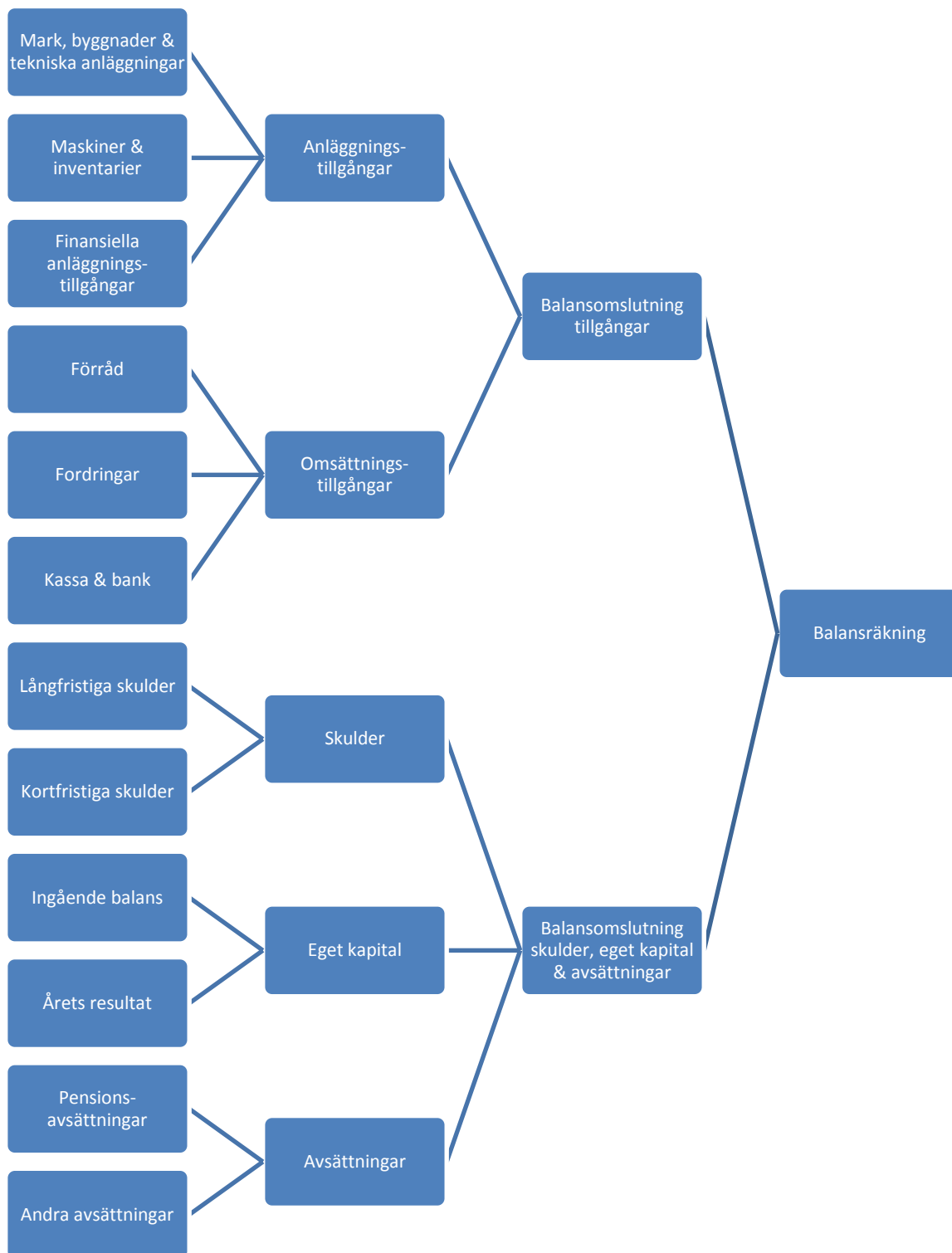
D Skulder

- 1 - Obligationslån
- 2 - Skulder till kreditinstitut
- 3 - Förskott till kunder
- 4 - Leverantörsskulder
- 5 - Växelskulder
- 6 - Skulder till
koncernföretag
- 7 - Skulder till
intresseföretag
- 8 - Skatteskulder
- 9 - Övriga skulder
- 10 - Upplupna kostnader
och förutbetalda intäkter

Poster inom linjen

- 1 - Panter
- 2 - Ansvarförbindelser
 - 1 - Pensionsförpliktelser
 - 2 - Övriga
ansvarförbindelser

**Total balansomslutning
tillgångar****Total balansomslutning
eget kapital, avsättningar och skulder***Figur 1. Egen bearbetning av balansräkning enligt ÅRL (1995:1554)*

Figur 2. Egen bearbetning av hur en kommuns balansräkning kan se ut. Källa: Årsredovisning 2010, Surahammars kommun

En kommuns balansräkning går att jämföra med den balansräkningsuppställning som ses i Figur 1 enligt ÅRL (1995:1554). I Figur 2, som beskriver en kommuns balansräkning, går det att tyda tolv olika delar som kan påverka soliditeten för en kommun.

3.1.2 Soliditet är ett nyckeltal som kan användas vid trendanalyser och jämförelser kommuner emellan

Rivenbark et al (2010) anser att soliditet enkelt kan användas som ett eget finansiellt nyckeltal när ett finansiellt skick ska undersökas. Detta inkluderar förmågan att jämföra en balanspolicy med en professionell standard. Soliditet är en av de vanligaste finansiella indikatorerna i en kommun och är baserad på den viktiga allmänna tillgången. Rivenbark et al (ibid.) anser dock att det finns en nackdel med att använda endast detta mått då det är en snäv definition av ett gemensamt finansiellt förhållande och fångar inte upp alla dimensioner av en kommuns olika medel som används för att redogöra vilka typer av tjänster och verksamheter som tillhandahålls.

Det finansiella förhållandet av det egna kapitalet som andel av balansomslutningen används för att utvärdera den finansiella dimensionen av soliditet för statliga medel. Soliditet kan användas för jämförande samt tolkning av fakta enligt Rivenbark et al (2010). Soliditeten kan beräknas varje år, i slutet av räkenskapsåret. Trendanalyser kan göras samt utvärderas och en kommun kan se om soliditeten har gått upp eller ner under de jämförande åren. Rivenbark et al (ibid.) anser att det går att jämföra kommuner emellan om de är av ungefär samma storlek på något sätt och kan jämföras med andra finansiella nyckeltal.

3.1.3 Industriell och teknisk verksamhet i olika former kan påverka soliditeten enligt Brorström et al (1998)

Enligt Brorström et al (1998, s 60 & 66) kan kommunen styras med hjälp av soliditeten men på grund av så stora skillnader kommuner emellan så är jämförelser inte lika intressanta som själva utvecklingen i kommunen. Trots detta kan Brorström et al (1998, s 66) se att kommuner som har industriell och teknisk verksamhet inom förvaltningen verkar ha lägre soliditet än de som inte har dessa verksamheter, eller bedriver dem i bolag i koncernen. Brorström et al (ibid.) anser att kommunens finansansvariga ska fokusera på sin verksamhet och utveckla sin kommun med hjälp av soliditetsmättet som styrning. De anser det inte lämpligt att göra direkta jämförelser med andra kommuner.

3.1.4 Restriktiv värdering

När bedömning görs av kommunens finansiella utveckling krävs vetenskap om restriktiv värdering av dess tillgångar. Om en kommun satsar en större andel pengar på infrastrukturens utveckling så kommer detta att kosta pengar i nutid. Kommunens egna kapital och det finansiella resultatet påverkas negativt. Investeringen i infrastruktur kommer dock att generera positiva följder i framtiden i ett långsiktigt perspektiv (Brorström et al, 2000, s 32).

3.2 Balanskravet, en miniminivå för utveckling

Balanskravet innebär att en kommuns kostnader ska täckas av intäkterna varje år i budgeten och en god ekonomisk hushållning ska följas. Detta balanskrav, att budgetera ett nollresultat, är ett krav för samtliga kommuner i Sverige (kommunallagen, 1991:900). Detta ska enligt huvudprincipen uppnås varje år av alla kommuner i Sverige (Falkman & Orrbeck, 2001, s 113) men det är endast redovisningsenheten i kommunen eller landstinget som berörs av balanskravet i kommunallagen (1991:900). Lagen omfattar inte de kommunalägda företagen i koncernen och därför innefattas inte lagen i koncernredovisningen (Brorström et al, 2005, s 79).

I kommunalekonomi genererar inte utgifter intäkter, som i företagsekonomi, och det finns inte samma samband mellan orsak och verkan. Storleken på intäkterna är politiskt bestämda, inte kopplade till marknaden och kommunalskatten har ingen motprestation. Balanskravet är ett instrument och är en förutsättning för utveckling ur ett långsiktigt perspektiv (Brorström et al, 2000, s 34).

I en kommun ska helst tillgångarna återinvestera sig själva genom avskrivningar för att kommunen inte ska bli tvungen att höja skatterna. Balanskravet ska mer ses som en minsta nivå för utvecklingen, ur ett kortare perspektiv, och positiva resultat krävs för att soliditet samt finansiell kapacitet ska bibehållas. Ett krav är även, i praktiken, att det egna kapitalet ska öka för att verksamheten ska bibehållas (Brorström et al, 2000, s 36).

Balans betyder inte att det ska vara exakta likvärdiga summor i intäkter och utgifter som är löpande för året. Kommunal budgetering kan inte ha ett enda kriterium, inte ens balanskravet kan stå ensamt (Lewis, 1994). Lewis (1994) studie visar att ett ihållande underskott i balansräkningen är en finansiell varningssignal och här är balansen i budget en stor fördel som indikator och bör uppmärksammas.

3.3 Genuint sårbara kommuner enligt Axelsson & Bornefalk (2011)

Att en kommun är genuint sårbara betyder att den, enligt Axelsson & Bornefalk (2011), är sårbar i hög grad. De variabler som används för att beräkna genuin sårbarhet i Axelsson & Bornefalks (ibid.) rapport är följande:

- beroendet av enskilda företag (för inkomst och sysselsättning)
- utpendling (exempelvis till den regionala arbetsmarknaden)
- andel i arbete av invånare i kommunen
- lokalt företagsklimat
- företagandets omfattning (företagande och nyföretagande).

3.3.1 Konsekvenser

En svag befolkningsutveckling drabbar de kommuner som har haft neddragningar och som sedan haft svårt att få fram nya arbetstillfällen. Att kommuner inte kunnat få fram nya arbetstillfällen, nya verksamheter eller som drabbats av en industrikris, har lett till att många unga invånare gett sig av för att undersöka möjligheterna till jobb i andra kommuner. Äldre stannar dock kvar även om de inte hittar något nytt arbete. Detta har, på sikt, lett till konsekvenser för skattebasen, budgeten och följaktligen möjligheten att upprätthålla samt finansiera service-nivån i kommunen. Dessa konsekvenser gör att företagare uppfattar kommunen som mindre lockande och som att den har en svag framtidsutsikt (Axelsson & Bornefalk, 2011).

För en kommun som består av cirka 10 000 invånare leder en neddragning med ett 20-tal anställda i ett företag till en motsvarande utflyttning från kommunen. För att undvika att det uppstår obalanser i den kommunala ekonomin kan de även här vara tvungna att skära ner på den kommunala servicen. Det går att se en koppling mellan en låg befolkningsmängd och att en kommun är genuint sårbar, speciellt kommuner med cirka 10 000 invånare (ibid.).

3.3.2 Hur kan kommuner minska sårbarheten?

Ett sätt att mäta sårbarheten i kommunerna som använts i Axelsson & Bornefalks (2011) rapport baserar sig på forskningsresultat. Dessa resultat visar att ett bra lokalt företagsklimat och en hög andel företagare förknippas med såväl en bättre sysselsättnings- som befolkningsutveckling. Ett sätt att minska sårbarheten hos kommunerna kan vara att arbeta med det lokala företagsklimatet, att förbättra det, samt att underlätta för fler företagare, exempelvis genom att förbättra kontaktytorna mellan företagare och kommunala tjänstemän och politiker.

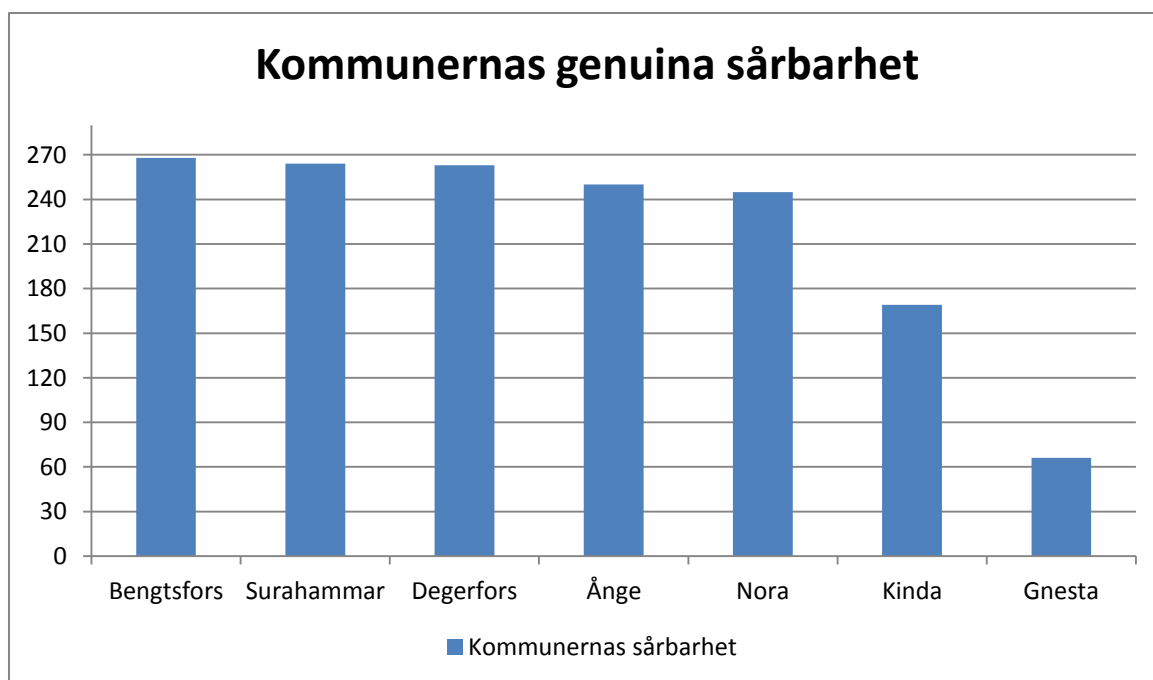
Risken för avfolkning i kommuner ökar om det inte växer fram nya jobb i den egna eller i närliggande kommuner (Axelsson & Bornefalk, 2011).

Kommuner har använt sig av olika stödåtgärder, till exempel genom att utnyttja det kommunala skatteutjämningsystemet, för att klara en eventuell kris (ibid.).

3.3.3 De sju kommunerna rankade efter genuin sårbarhet

Det finns sex län som har betydande problem med kommuner som är genuint sårbara enligt Axelsson & Bornefalk (2011): Örebro län, Kalmar län, Värmlands län, Västmanlands län samt Blekinge län och Gävleborgs län. I Västmanlands län är 80 procent av kommunerna sårbara. Över Sverige i helhet framstår området runt Väneren och Bergslagen (med omgivning) som den mest sårbara regionen där 24 av Sveriges 33 mest sårbara kommuner ligger (Axelsson & Bornefalk, 2011).

Axelsson & Bornefalk (2011) har listat alla 290 kommuner i Sverige och rankat dem efter deras genuina sårbarhet. En kommun med nummer 290 rankas som mest sårbar och en kommun med nummer ett anses som minst sårbar, av alla kommuner i Sverige. På Axelsson & Bornefalks (ibid.) lista med genuint sårbara kommuner finner vi Bengtsfors kommun, Surahammars kommun och Degerfors kommun högt upp på listan med plats nummer 268, 264 respektive 263. Ånge kommun och Nora kommun följer relativt tätt inpå med plats nummer 250 respektive 245. Kinda kommun ligger på en bättre plats på listan, nummer 169, medan Gnesta har en bra plats på listan, nummer 66, och kan inte anses vara genuint sårbara.

Tabell 1. Egen bearbetning av kommunernas genuina sårbarhet enligt Axelsson & Bornefalks (2011) lista, rankad från 1-290 i ordningen mest till minst genuint sårbar

3.4 Sårbara industriregioner enligt Eriksson & Lindblad (2001)

Den industriella strukturen och dess dominerande ställning i kommuner och regioner visar att ett 60-tal kommuner, eller cirka 20 lokala arbetsmarknadsregioner, framstår som påtagligt sårbara. I södra och mellersta Sverige finns en tydlig koncentration av de regioner och kommuner som är sårbara till tre sammanhängande områden. Dessa regioner återfinns i norra och västra Småland samt delar av Bergslagen, Värmland och Västergötland (Eriksson & Lindblad, 2001).

För att minska sårbarheten kan de offentliga aktörerna agera mer långsiktigt. Genom att öka utbildningsnivån hos arbetskraften leder det till ett större intresse från näringslivet att vilja investera och förnya verksamheten. För att utveckla regionen måste både privata och offentliga intressenter samverka kring en gemensam och uthållig strategi (Eriksson & Lindblad, 2001, s 26).

3.5 Sammanfattning av referensramen

Soliditet är ett viktigt ekonomiskt mått som visar vilken styrka en kommun har på lång sikt och som kan användas som bedömningsunderlag vid finansiella analyser. Soliditet är ett nyckeltal som ska planeras på lång sikt och kan anses som ett av de vanligaste styrmedlen i en kommun. Enligt Rivenbark et al (2010) kan soliditet användas ensamt som nyckeltal vid en analys angående finansiellt skick, även om det ger en snäv definition som inte fångar upp alla dimensioner av en kommuns olika medel.

Vid en analys av soliditeten läggs fokus på balansomslutningen och det egna kapitalet i en kommuns balansräkning. Det är många delar som spelar in på en förändring av soliditeten och alla poster i balansräkningen är involverade. Trots att det är ett komplicerat mått är det ett viktigt nyckeltal för trendanalyser som beskriver kommunens soliditetsutveckling från år till år. Krav finns även att hålla en balans i ekonomin, men detta ska endast ses som en minsta nivå för utveckling eftersom positiva resultat fordras för bibehållen soliditet och finansiell

kapacitet. Lewis (1994) anser även att ett ihållande underskott i balansräkningen ska ses som en varning och balanskravet kan alltså ses som en indikator vid finansiell analys.

Brorström et al (1998, s 66) kan se att den tekniska eller industriella verksamheten kan påverka en kommuns soliditet negativt om verksamheten innefattas i förvaltningen. Detta gäller dock inte om kommunen inte har dessa verksamheter, eller om de bedriver dem i koncernen som bolag.

Under år 2011 finns det ett antal genuint sårbara kommuner enligt Axelsson & Bornefalk (2011) och 80 procent av kommunerna i Västmanlands län kan anses vara sårbara. Anledningar till sårbarhet är enligt Axelsson & Bornefalk (ibid.) exempelvis beroendet av enskilda företag, utpendling samt lokalt företagsklimat. Konsekvenser av detta kan vara en svag befolkningsutveckling vilket ger lägre skatteinkomster. Enligt Axelsson & Bornefalk (ibid.) leder en neddragning av ett 20-tal anställda dessutom till en motsvarande utflyttning för kommuner med cirka 10 000 invånare. Det går att se en koppling mellan en låg befolkningsmängd och att en kommun är genuint sårbar, speciellt kommuner med cirka 10 000 invånare. Åtgärder som kan minska sårbarheten enligt Axelsson & Bornefalk (ibid.) kan vara att förbättra företagsklimatet, göra det lättare för företagare i kommunen, skapa nya jobb möjligheter i eller intill kommunen samt utnyttja kommunala stödåtgärder.

Enligt Eriksson & Lindblad (2001) finns det ett antal sårbara industriregioner i Sverige, vilka återfinns i delar av exempelvis Bergslagen. Eriksson & Lindblads (ibid.) strategi är att tänka långsiktigt och fokusera på utbildning av arbetskraften.

Rivenbark et al (2010) anser att det går att jämföra kommuner emellan om de liknar varandra på något sätt, exempelvis har ungefär samma antal invånare. Brorström et al (1998, s 66) anser däremot inte att detta är intressant då alla kommuner är olika och att skillnaderna är för stora. Denna studie utgår från Rivenbark et als (2010) teori, att det går att jämföra kommuner, och omfattar därmed sju kommuner som liknar varandra till befolkningsmängd och som dessutom har viss teknisk eller industriell verksamhet i någon form.

4. Empiri

I det fjärde kapitlet presenteras de sju undersökta kommunerna samt deras soliditetsutveckling i skrift och i form av diagram samt en sammanställning av dessa sju soliditetsutvecklingar. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av hela det empiriska avsnittet.

4.1 Soliditetsutveckling för sju kommuner

Nedan följer soliditetsutvecklingen för de jämförande sju kommunerna.

4.1.1 Bengtsfors kommun

Bengtsfors kommun ligger i Västra Götalands län och har en avtagande befolkningsutveckling. Sista december 2010 uppgick befolkningsmängden till 9 781 invånare, vilket är en minskning med 299 personer jämfört med sista december 2006. Bengtsfors teknik AB är ett kommunägt bolag som ingår i den kommunala koncernen (Årsredovisning 2010, Bengtsfors kommun).

Kommunens balansslutning har successivt ökat från 473,0 mkr år 2006 till 493,0 mkr år 2010. Det egna kapitalet har ökat från 256,4 mkr år 2007 till 261,2 mkr år 2010, (Årsredovisning 2008 och 2010, Bengtsfors kommun). Bengtsfors hade år 2010 102,5 mkr i långfristiga skulder (Årsredovisning 2010, Bengtsfors kommun).

Under perioden 2006 till 2010 har soliditeten i Bengtsfors kommun hållits relativt stadig (se Diagram 2 nedan). År 2006 var soliditeten 53 procent och år 2010 var soliditeten 54,4 procent. Under denna femårsperiod har kommunen lyckats med att hålla soliditeten på minst 50 procent vilket är ett av deras finansiella mål (ibid.).

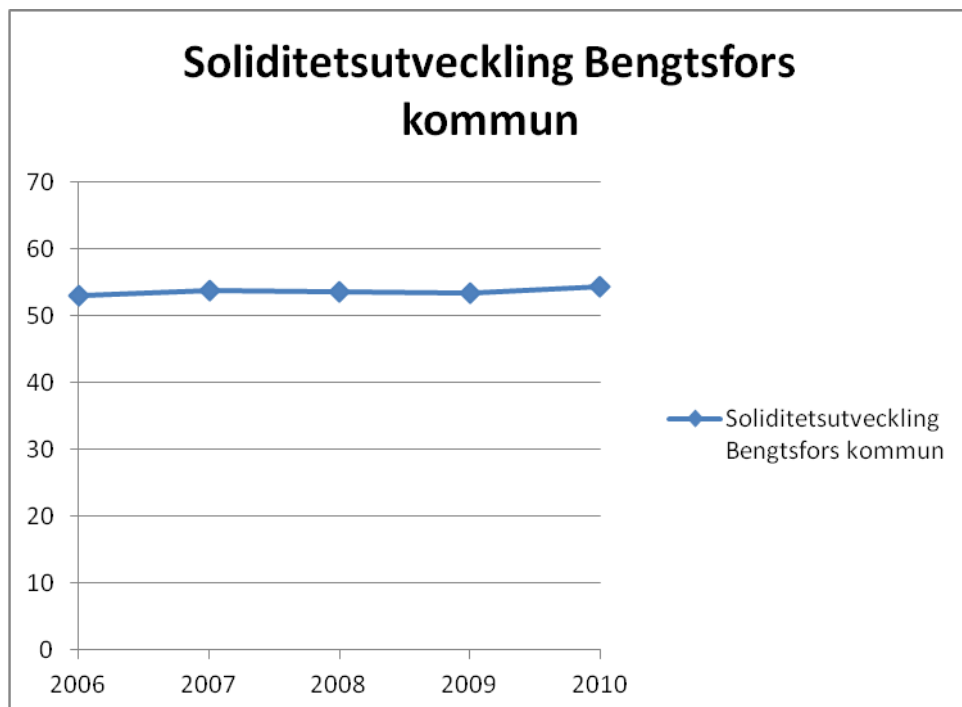

Diagram 2. Egen bearbetning av Bengtsfors kommuns soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Bengtsfors kommun

4.1.2 Degerfors kommun

Degerfors kommun ligger i Örebro län. Kommunens befolkning uppgick till 9 641 invånare sista december 2010, vilket är en minskning med 68 personer jämfört med föregående års befolkningsmängd. Degerfors industri AB samt Degerfors energi AB är två bolag som ingår i den kommunala koncernen (Årsredovisning 2010, Degerfors kommun).

Balansomslutningen i kommunen har gått upp och ner varje år men en större minskning skedde mellan år 2009 till 2010, från 409,6 mkr till 377,3 mkr. Det egna kapitalet har successivt minskat varje år från 2007 till 2010, från 133,1 mkr till 115,6 mkr (Årsredovisning 2008 och 2010, Degerfors kommun). De långfristiga skulderna uppgick år 2010 till 133,3 mkr (Årsredovisning 2010, Degerfors kommun).

Degerfors kommuns soliditet uppgick sista december 2010 till 30,6 procent. Detta är en ökning med 1,25 procentenheter jämfört med sista december 2006 då den uppgick till 29,4 procent. Anledningen till den låga soliditeten beror på kommunens höga skuldsättning (Årsredovisning 2008 och 2010, Degerfors kommun).

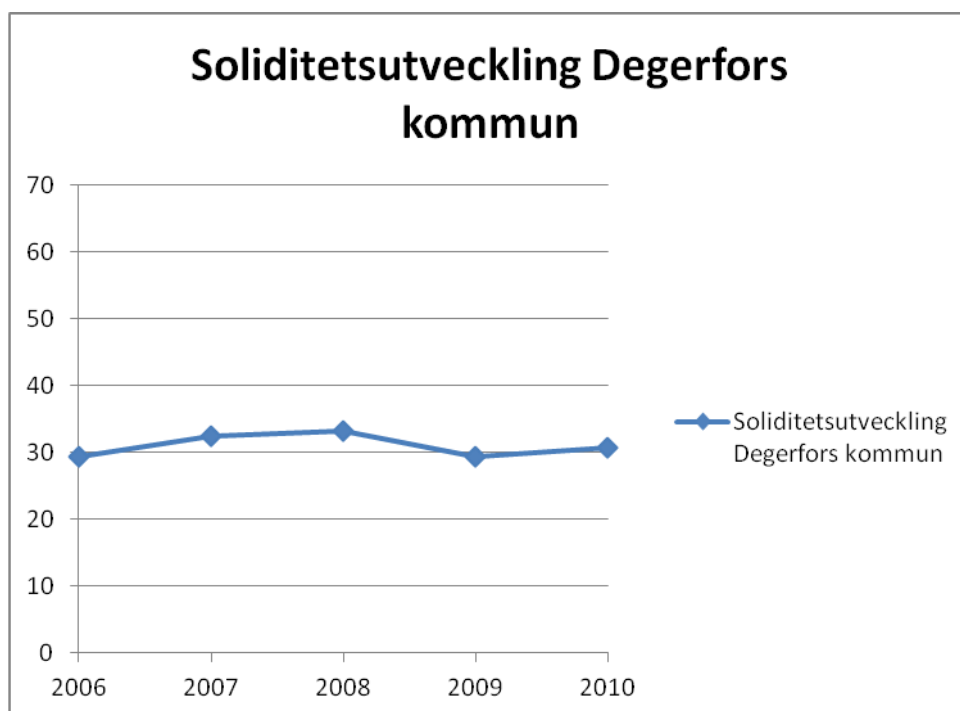

Diagram 3. Egen bearbetning av Degerfors kommuns soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Degerfors kommun

4.1.3 Gnesta kommun

Gnesta kommun ligger i Södermanlands län och hade i slutet av år 2010 10 360 invånare. Detta är en ökning på 379 stycken från år 2006 då kommunen hade 9 981 invånare (Årsredovisning 2006 och 2010, Gnesta kommun). Gnesta kommun äger bolaget Gnesta stadsnät AB och de har även en tekniknämnd i förvaltningsform (Årsredovisning 2010, Gnesta kommun).

Kommunens balansomslutning år 2006 var 348,3 mkr. Under åren 2007 till 2010 har det gått både upp och ner men år 2010 hade de en balansomslutning på 403,8 mkr, vilket totalt är en ökning under de senaste fem åren. Det egna kapitalet hade ett värde av 260,9 mkr år 2006 och sjönk därefter varje år tills år 2009 då det ökade till 266,5 mkr. En fortsatt ökning skedde år 2010 till 296,2 mkr. Dessa ökningarna berodde på stora positiva resultat under dessa år (Årsred-

ovisning 2007, 2008 och 2010, Gnesta kommun). Gnesta kommun var år 2010 fria från långfristiga lån (Årsredovisning 2010, Gnesta kommun).

Soliditeten i kommunen har haft en positiv utveckling från 2006, då den låg på 17 procent, till år 2010, då den låg på 31 procent (Årsredovisning 2006 och 2010, Gnesta kommun).

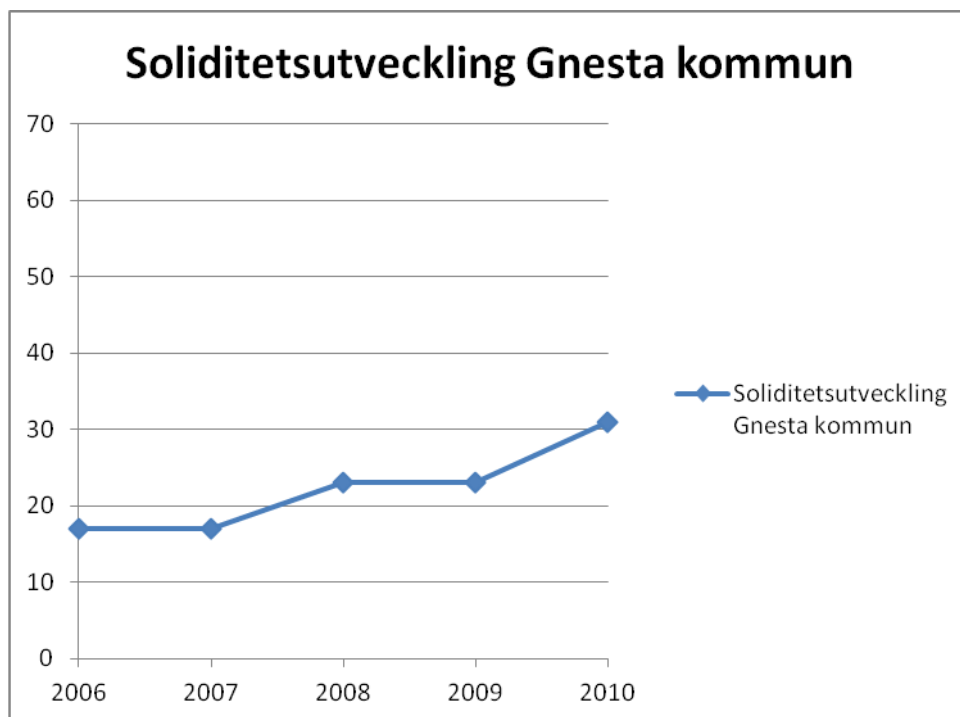

Diagram 4. Egen bearbetning av Gnesta kommuns soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Gnesta kommun

4.1.4 Kinda kommun

Kinda kommun ligger i Östergötlands län. Kommunen hade 9 762 invånare den 31 december 2010, vilket är en minskande siffra sen 2007. Kommunen har teknisk verksamhet inom koncernen i bolagsform. De äger 20 procent av Vökby bredband AB som delas tillsammans med kommunerna Ydre, Åtvidaberg, Boxholm, Ödeshög och Vadsten. De äger dessutom 20 procent av kommunalförbundet ITSAM som delas tillsammans med kommunerna Ydre, Åtvidaberg, Boxholm och Ödeshög (Årsredovisning 2010, Kinda kommun).

År 2010 hade kommunen en balansomslutning på 364,2 mkr och det egna kapitalet var på 204,9 mkr. År 2010 uppgick den långfristiga låneskulden till 3 mkr (ibid.).

Kinda kommuns mål är att ha en soliditet över 60 procent varje år. Soliditetsutvecklingen i kommunen (se Diagram 5 nedan) har legat både över och under sitt mål. År 2006 låg soliditeten på 58 procent och därav under målet på 60 procent. År 2007 och 2008 låg de dock över målet igen med motsvarande 63 samt 62 procent. Under de senare åren 2009 och 2010 har de dock legat under gränsen igen med en soliditet på 56 procent båda åren (ibid.).

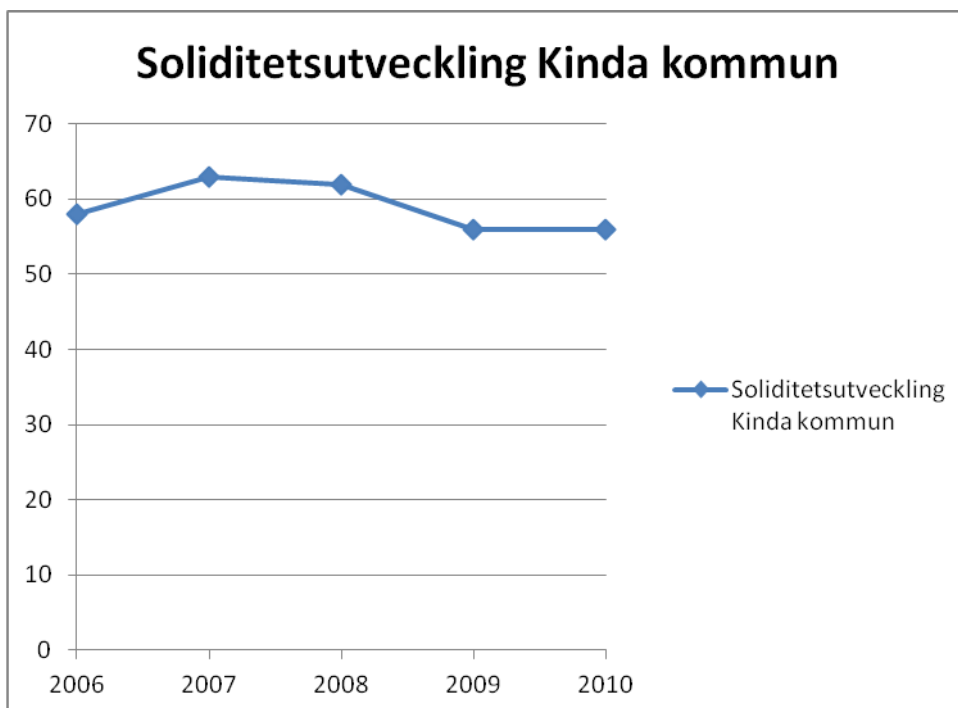

Diagram 5. Egen bearbetning av Kinda kommuns soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Kinda kommun

4.1.5 Nora kommun

Nora kommun ligger i Örebro län. Invånarantalet har från år 2006 fram till och med år 2009 sjunkit. Från år 2009 till 2010 ökade dock antalet med närmare 100 personer och Nora kommun hade 10 447 invånare vid slutet av år 2010 (Årsredovisning 2010, Nora kommun). Kommunen har teknisk verksamhet inom koncernen i bolagsform, Bergslagens kommunal-teknik. Bolaget ägs dock av flera kommuner (Hällefors, Ljusnarsberg samt Lindesberg) och Nora kommun äger 22,2 procent av det (ibid.).

Balansomslutningen för Nora kommun låg år 2010 på 275,9 mkr och det egna kapitalet låg på 159,6 mkr. Soliditeten är inte ett av de finansiella målen som kommunen lägger fokus på. Nora kommun har inte haft några långfristiga låneskulder vid varje årsbokslut sen år 2006 (ibid.).

Soliditetsutvecklingen för kommunen (se Diagram 6 nedan) har från år 2006 till 2009 endast gått nedåt. År 2006 gav en soliditet på 63,1 procent, år 2007 gav 60 procent, år 2008 gav 59,8 procent och år 2009 gav 54,9 procent. Efter denna nedgång ökade Nora kommuns soliditet år 2010 till 58,9 procent (ibid.).

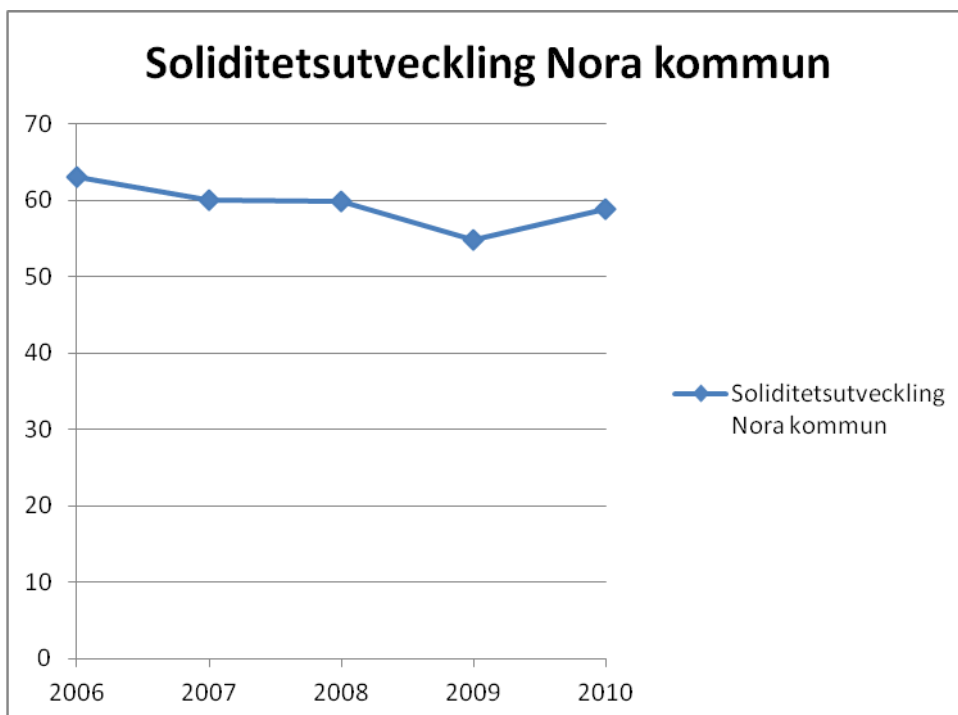

Diagram 6. Egen bearbetning av Nora kommuns soliditetsutveckling under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Nora kommun

4.1.6 Ånge kommun

Ånge kommun ligger i Västernorrlands län. Vid årets slut 2010 hade Ånge kommun 10 053 invånare. Det har skett en minskning till antalet med cirka 50 till 100 invånare varje år de senaste åren. Kommunen bedriver teknisk verksamhet i förvaltningsform då de har en teknisk nämnd. De bedriver även industriverksamhet (industri, energi samt kraft) genom Ånge fastighets & Industri AB, Ånge energi AB samt Ångefallens kraft AB (50 procent, delas med Fortum) i bolagsform (Årsredovisning 2010, Ånge kommun).

Kommunens balansomslutning omfattade 380,6 mkr år 2010 och de hade ett eget kapital på 216,6 mkr, vilka båda är en ökning från år 2009. Under år 2009 och fortsatt år 2010 hade de inte några långfristiga skulder (ibid.).

Soliditetsutvecklingen har gått både upp och ner under ett spann på fem år (se Diagram 7 nedan). År 2006 resulterade i en soliditet på 52 procent. De följande två åren, 2007 samt 2008, gav en höjning i soliditeten vilket resulterade i en soliditet på 56 respektive 58 procent. Därefter sjönk den dock till 57 procent år 2009 och 2010 (ibid.).

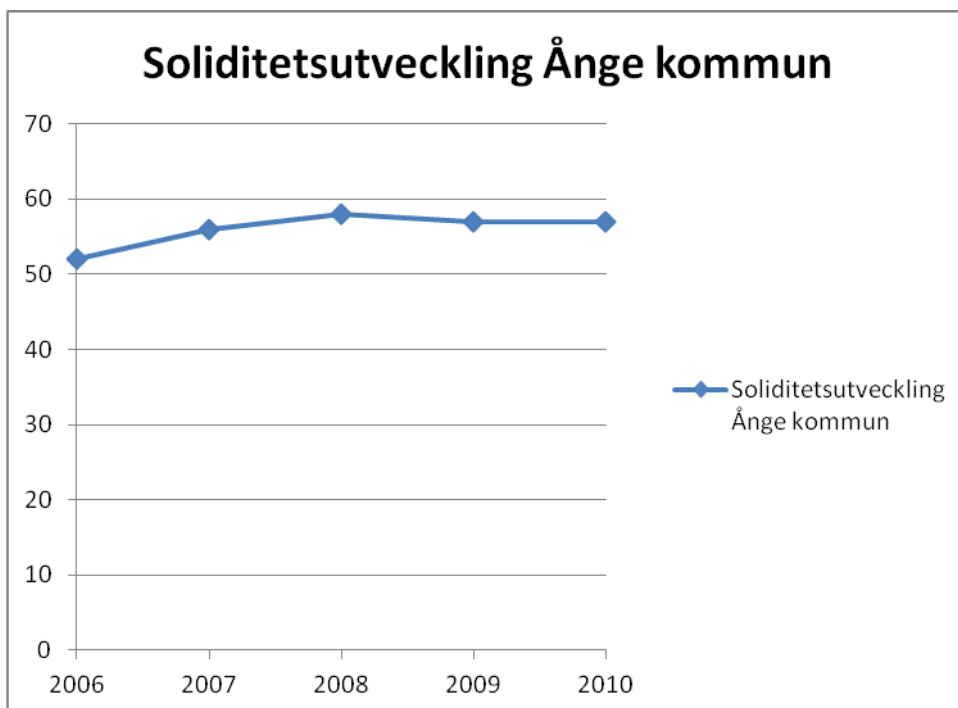

Diagram 7. Egen bearbetning av Ånge kommuns soliditet under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Ånge kommun

4.1.7 Surahammars kommun

Surahammars kommun ligger i Västmanlands län och har haft en avtagande befolkningsutveckling under åren 2006 till 2010. I slutet av december år 2006 hade de en befolkningsmängd som uppgick till 10 109 invånare och samma tidpunkt år 2010 uppgick den till 9 949 invånare. Surahammars KommunalTeknik AB är ett helägt bolag som ingår i den kommunala koncernen (Årsredovisning 2010, Surahammar kommun).

Balansomslutning i kommunen har ökat under perioden 2007 till 2010, från 375,9 mkr till 442,8 mkr (Årsredovisning 2008 & 2010, Surahammar kommun). Det egna kapitalet har ökat varje år från år 2006 till 2010 från 19,3 mkr till 48,2 mkr (Årsredovisning 2007, 2008 & 2010, Surahammar kommun). Den långfristiga låneskulden år 2010 var 259,9 mkr (Årsredovisning 2010, Surahammar kommun).

Surahammars kommun har under en längre tid haft en soliditet som legat under den lägsta rekommenderade gränsen för soliditeten för Sveriges kommuner, vilket är 12 procent (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23). Soliditetsutvecklingen mellan åren 2006 till 2010 visar sig vara positiv då de ökat sin soliditet, från 5,1 procent till 10,9 procent. Kommunens finansiella mål för soliditeten är att den ska vara positiv (Årsredovisning 2010, Surahammar kommun).

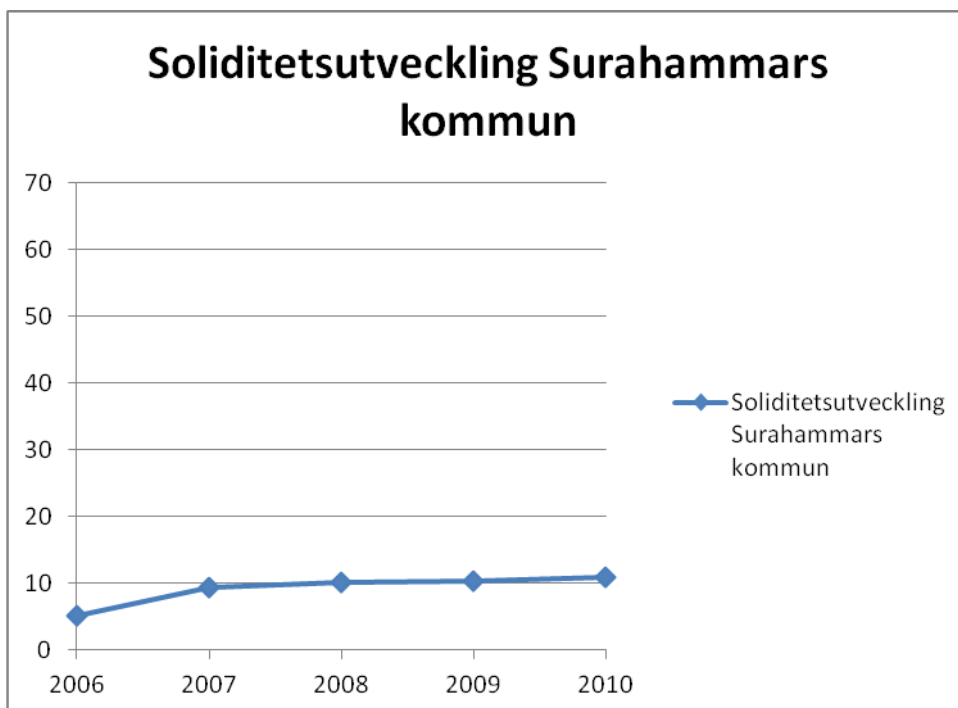

Diagram 8. Egen bearbetning av soliditetsutvecklingen för Surahammars kommun under år 2006 till 2010. Källa: Årsredovisning 2010, Surahammars kommun

4.2 Sammanställning av alla kommuners soliditetsutveckling

Genom en sammanställning av alla grafer går det att tyda skillnader och likheter.

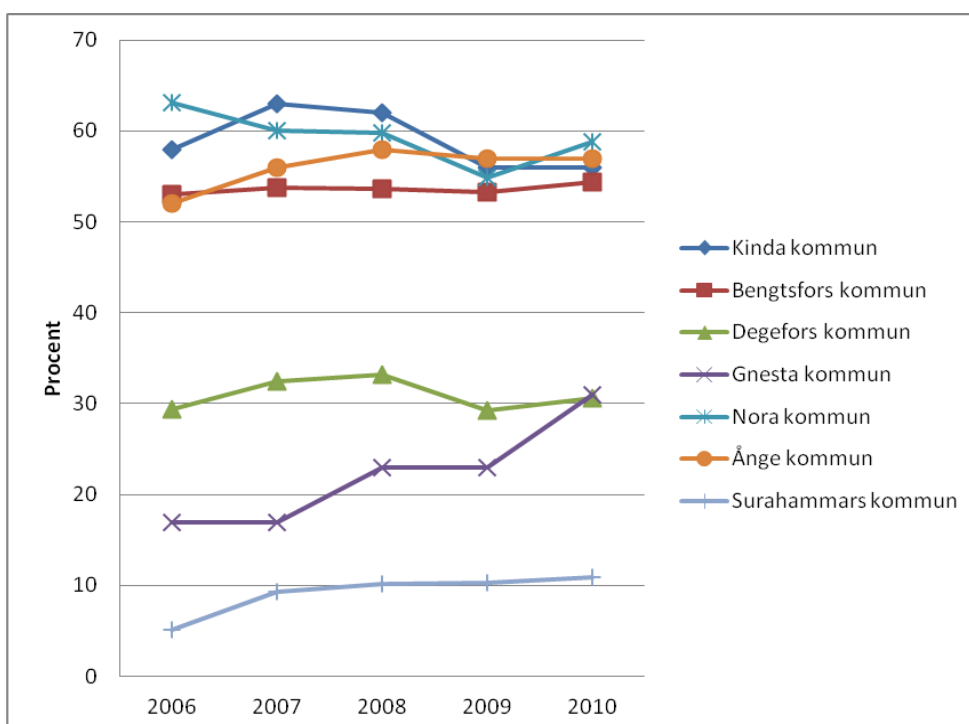

Diagram 9. En sammanställning av Diagram 2 till 8, egen bearbetning

4.3 Intervju med ekonomichefen Christina Sandin på Surahammars kommun

Christina Sandin arbetar som ekonomichef på Surahammars kommun och före det var hon ekonom på kommunen. Hon anser att Surahammars kommuns ekonomi är mycket svag och att de är ”fattiga” (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23).

4.3.1 Nyckeltal som styrning

Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) anser att nyckeltal är viktiga, framförallt de finansiella. Hon anser att de mest centrala nyckeltalen är att ha 100 procent självfinansiering och målet på 2 procent vinst i förhållande till skatteintäkterna.

Problem med styrningen idag är den minskade befolkningen, vilket ger cirka 42 000 kronor mindre i statsbidrag varje månad per invånare. Under de senaste åren har stora investeringar gjorts och stora lån har tagits för att kunna genomföra dessa investeringar. Under år 2010 startades bygget av Hammarsskolan (högstadieskola), upprustning av Tuppen (mellanstadieskola) samt idrottsanläggning inklusive konstgräsplan. Kommunen har inga reserver (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23).

4.3.2 Soliditet

Det finns vissa regler för vad en kommun ska ha för soliditet, den ska inte vara under 12 procent och helst vara över 30 procent. Surahammars kommun ligger under den nedersta gränsen och har gjort det under en längre tid (ibid.). Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) anser att soliditeten är viktig och ska ligga över 30 procent.

Vinsten en kommun gör ett år går till det egna kapitalet eller läggs i avsättningar. En kommun ska inte få för hög vinst då det innebär att de tagit ut för hög skatt och inte använt sig av dessa till ett nollresultat (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23).

Surahammars kommun har ökat lånen, trots låg soliditet, genom att låna pengar från ”Kommuninvest”. Där har de solidariskt ansvar och eftersom en kommun inte kan gå i konkurs får de lättare lån än företag. Kommuninvest har dock en gräns för hur mycket kommunen får låna. För byggen av infrastruktur togs ytterligare lån år 2009 samt 2010 (ibid.).

4.3.3 Balanskravet

Balanskravet är under utredning om det ska vara kvar i kommunallagen eller inte, men Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) vill att det ska vara kvar eftersom det pressar till god ekonomisk hushållning, vilket ger en mer rättvisande bild. Christina anser att god ekonomisk hushållning är när en kommun har en likviditet och en soliditet på en bra nivå under flera år i rad. Hon anser att balanskravet har negativa sidor då det handlar om nollresultat varje år, vilket egentligen inte är god ekonomisk hushållning. En kommun måste tänka framåt och kunna planera i goda tider och därav sätta av vinster för att använda dessa i sämre tider (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23).

4.4 Sammanfattning av empirin

De sju kommunerna är små kommuner med en befolkning runt 10 000 invånare.

Under år 2010 hade alla jämförda kommuner, utom Surahammar, en soliditet som översteg 30 procent. Surahammars kommun hade en soliditet som understeg 12 procent under denna period, dock ses en positiv utveckling i kommunens soliditet då den vuxit från 5,1 procent till 10,9 procent under år 2006 till 2010.

Gemensamt för de sju kommunerna är att de bedriver kommunalägda bolag eller förvaltningar inom området teknik och/eller industri. Ånge Kommun samt Gnesta kommun bedriver teknisk verksamhet i både förvaltnings- och bolagsform. Resterande kommuner bedriver bolag inom teknisk och/eller industriell verksamhet som ingår i kommunernas koncern.

Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23), ekonomichef, anser att Surahammars kommun är mycket svag ekonomiskt och att kommunen fattig. Problem som uppstår med minskad befolkning i Surahammars kommun är att det resulterar i cirka 42 000 kronor mindre i statsbidrag varje månad, per invånare.

Sveriges kommuner har en rekommendation som säger att en kommuns soliditet inte bör ligga under 12 procent och helst bör ligga över 30 procent. Soliditet är ett centralt nyckeltal för en kommun (Sandin, personlig intervju, 2011-11-23). Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) anser att trots att vinsten går till det egna kapitalet ska inte en kommun göra för stor vinst då det signalerar för stora skatteintäkter.

5. Analys och diskussion

Det femte kapitlet avser att analysera och diskutera det empiriska materialet samt referensramen. Analysen och diskussionen görs för att besvara problemformuleringen och för att komma fram till studiens slutsatser.

5.1 Påverkar antalet invånare soliditeten?

Axelsson & Bornefalk (2011) har kommit fram till att om en kommun med cirka 10 000 invånare drabbas av en neddragning med ett 20-tal anställda i ett företag så leder detta till att lika många flyttar från kommunen. De har även kommit fram till att befolkningsstorleken i kommunerna påverkar sårbarheten. I denna studie jämfördes sju olika kommuner och inget samband hittades mellan att antalet invånare ger en låg soliditet. Skillnaden år 2010 ligger mellan Surahammars 10,9 procent och Noras 58,9 procent. Ännu en skillnad är att Nora ligger högt över ”30-procentnivån” medan Surahammar ligger under den lägsta nivån för soliditet som en kommun bör ha, 12 procent. Dessa två kommuner är båda belägna i Bergslagen vilket är en av de regioner som anses vara sårbara enligt både Axelsson & Bornefalk (ibid.) samt Eriksson & Lindblad (2001). Vi anser inte att Nora kommun är sårbar ekonomiskt på lång sikt då de har hög soliditet, högst av alla de sju kommuner som jämförts i denna studie.

5.2 Hur påverkas soliditeten av en minskning eller ökning av befolkningmängden?

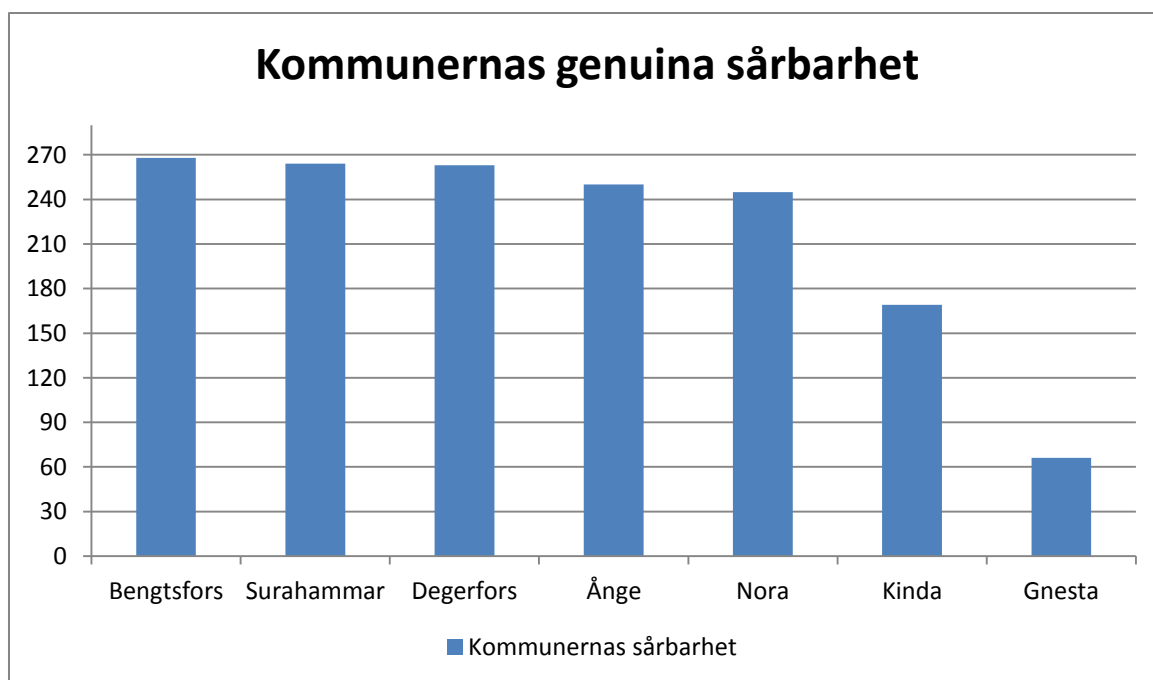
Gnesta och Nora har haft en befolkningsökning från år 2009 till 2010. Resterande kommuner har haft en avtagande befolkningmängd under samma period. Trots detta har alla kommuners soliditet antingen stått still eller ökat denna period. Gnesta och Nora kommun har dock ökat sin soliditet med fler procentenheter än de andra kommunerna som har en befolkningsminskning. Denna studie visar att en avtagande befolkningmängd inte behöver leda till en minskad soliditet, trots att en kommun kan förlora cirka 42 000 kronor i månaden per invånare som av någon anledning flyttar från eller avlider i kommunen.

5.3 Gnesta har en ostadig ekonomi

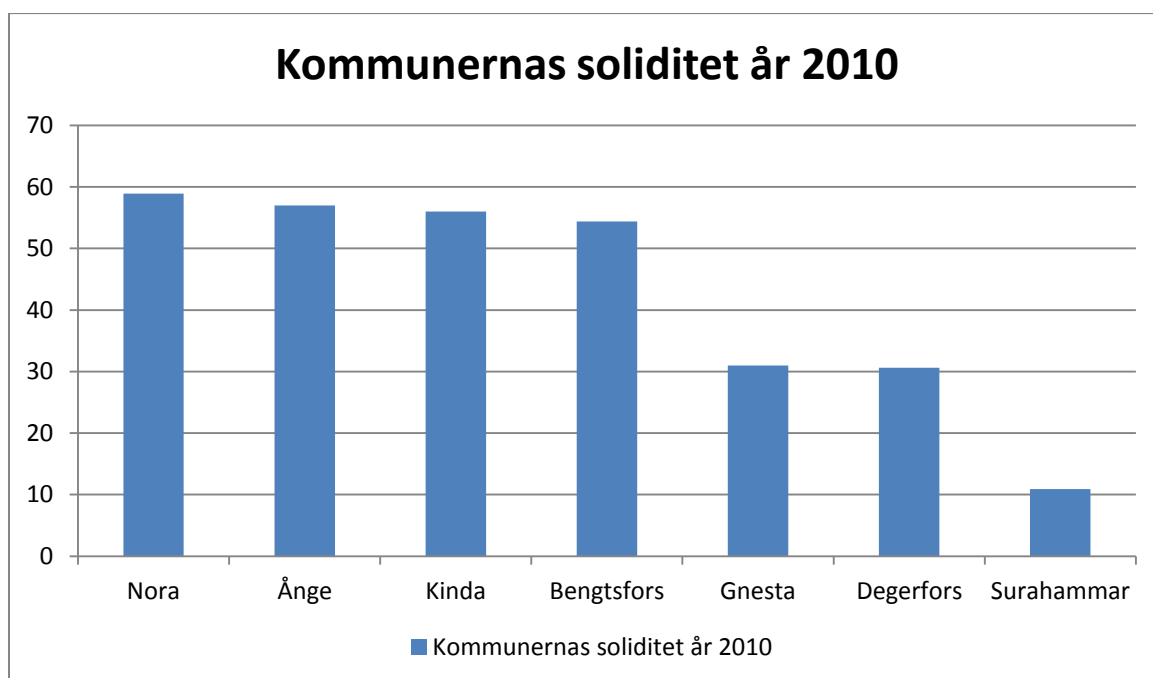
Gnesta kommuns soliditet har under perioden 2006 till 2010 legat över ”12-procentsgränsen”, men endast under år 2010 har de legat över ”30-procentsgränsen”. Detta anser vi visar att kommunen har en bra men ostadig ekonomi eftersom soliditeten inte varit stabil under en viss period. Vi anser att en kommun har en stadig ekonomi samt en god ekonomisk hushållning när soliditeten har legat över 30 procent under en längre period. Påståendena styrks av Kramer (1996) som anser att en kommun inte är stark när den legat sämre till för bara några år sedan, samt av Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) som anser att en kommun inte har en god ekonomisk hushållning först de har haft en bra soliditet under flera år i rad.

5.4 Finns det ett samband mellan en kommuns soliditet och genuin sårbarhet?

Axelsson & Bornefalk (2011) har listat de genuint sårbara kommunerna i Sverige efter ett rankingssystem. Kinda och Gnesta ligger bra till på listan och kan inte anses som genuint sårbara. Detta gäller speciellt Gnesta som har plats nummer 66 av 290. Kommuner som anses som genuint sårbara är exempelvis Bengtsfors kommun, Surahammars kommun, Degerfors kommun, Ånge kommun samt Nora kommun. De hade alla ett nummer på listan mellan 245-268 av 290.

Tabell 1. Egen bearbetning av kommunernas genuina sårbarhet enligt Axelsson & Bornefalks (2011) lista, rankad från 1-290 i ordningen mest till minst genuint sårbar

Tabell 2. Egen bearbetning av kommunernas soliditet år 2010 i ordningen högst till lägst soliditet

Intressant är att de kommuner som i denna studie har hög soliditet anses som genuint sårbara. Detta gäller dock även Surahammars kommun som har en låg soliditet. De fyra kommunerna i denna studie som har högst soliditet är Nora, Ånge, Bengtsfors samt Kinda. Tre av dem ligger dock högt upp på Axelsson & Bornefalks (ibid.) lista och anses som genuint sårbara. Eftersom Surahammar både har en låg soliditet och anses som genuint sårbara så stämmer sambandet att en låg soliditet visar att en kommun är genuint sårbar. Dock har Gnesta och Kinda båda en bra soliditet, men anses inte som genuint sårbara. Dessutom har Nora, Ånge, Bengtsfors samt Degerfors hög soliditet men anses som genuint sårbara. Denna studie visar alltså att ett

samband mellan låg soliditet och genuin sårbarhet inte finns utifrån Axelsson & Bornefalks (ibid.) definition av genuin sårbarhet. En kommun med låg soliditet är dock svag finansiellt på lång sikt och därmed sårbar. Detta påstående styrks av Brorström et al (1998, s 116) som anser att soliditeten visar på en kommuns ekonomiska styrka.

5.5 Alla sju kommuners soliditet och långfristiga skulder

Det går att se att fyra kommuner, Kinda, Bengtsfors, Nora och Ånge hamnar inom samma spann av en hög soliditet; två kommuner, Degerfors och Gnesta, hamnar inom samma spann av en bra soliditet samt att Surahammars kommun ligger ensamt inom spannet av en låg soliditet.

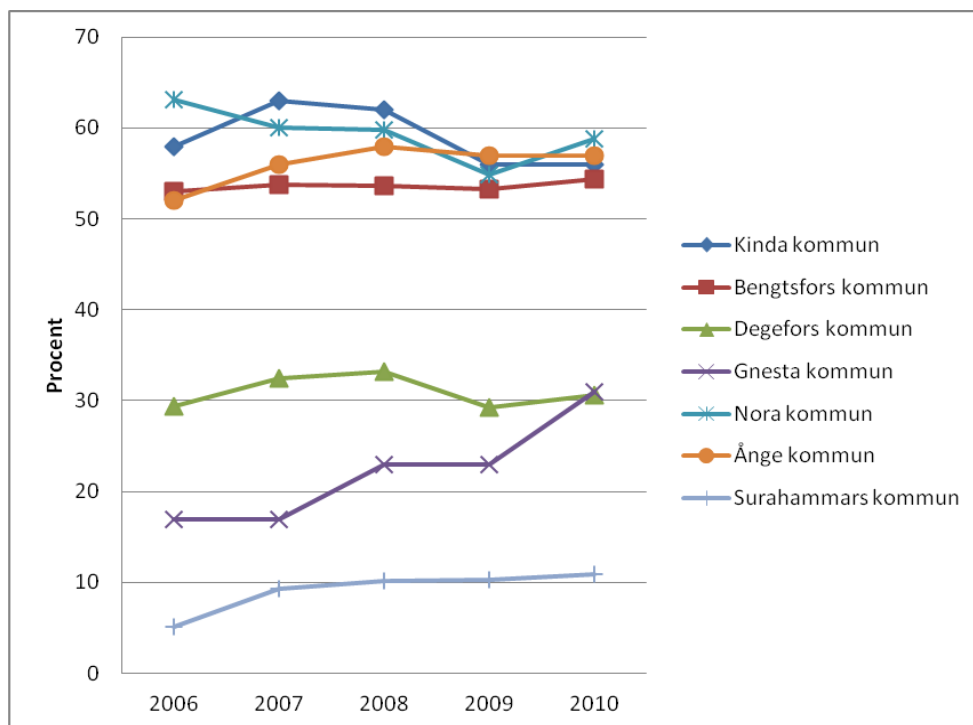
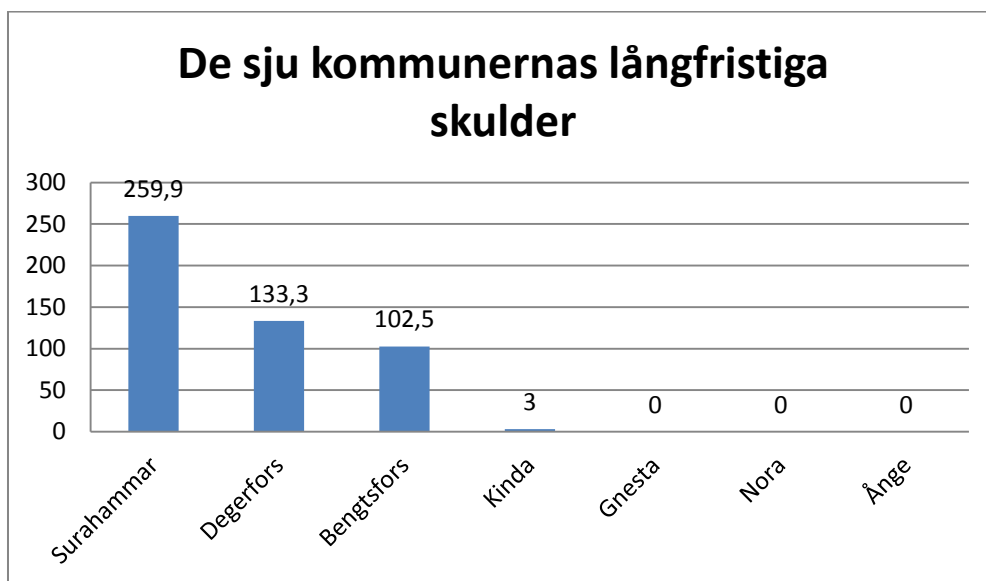

Diagram 9. En sammanställning av Diagram 2 till 8, egen bearbetning

Tabell 3. Egen bearbetning av de sju kommunernas omfattning av långfristiga skulder

Det enda samband som hittades vid en vidare analys var att tre av kommunerna som har hög soliditet har alla låga långfristiga skulder. Tre av kommunerna, Nora, Gnesta samt Ånge, har

inte några långfristiga skulder alls år 2010. Detta kan dock vara en stor anledning till att Noras och Gnestas soliditet har ökat med så många procentenheter mellan år 2009 och 2010. Denna studie visar att en kommun bör ha låga eller vara fria från långfristiga skulder för att ha en hög soliditet eller för att höja soliditeten i snabbare takt. Detta betyder vidare att om en kommun vill höja sin soliditet bör den skapa en bra amorteringsplan för att bli av med innevarande lån och inte införskaffa sig några nya lån under denna tid.

5.6 Surahammars kommun har högst låneskuld men har investerat i infrastruktur

Surahammars kommun har högst låneskuld (långfristiga skulder), närmare det dubbla av vad Degerfors har som har näst störst omfattning av långfristiga skulder av alla sju kommuner. Detta anser vi kan vara en stor anledning till varför Surahammar har en låg soliditet och ett lån kostar en kommun pengar i räntekostnader. Minskat överskott ger lägre soliditet. Det som kan tas i akt är dock att Surahammar har investerat i infrastruktur (skolor och idrottsanläggning) under år 2010 som i nutid kostar kommunen. Enligt Brorström et al (2000, s 32) kommer dessa investeringar i infrastruktur påverka soliditeten negativt men kommer dock att ge positiva följder i framtiden. Det som kan tydas i Surahammars diagram (Diagram 8), med detta i åtanke, är att soliditeten har höjts varje år trots stora investeringar. Soliditeten skulle troligen ha höjts än mer om dessa investeringar inte hade gjorts då överskottet har blivit högre. Kanske skulle endast en eller två investeringar gjorts under dessa år och resterande lagts till senare år för att jämna ut belåningen. På detta sätt kunde möjligtvis skatteintäkter och bidrag ha räckt till en större del av självfinansieringen och resulterat i mindre lånesummor, vilket vidare höjer soliditeten.

5.7 Stämmer Brorström et als (1998) tes angående teknisk och industriell verksamhet?

Av de sju kommunerna är det två kommuner, Ånge och Gnesta, som bedriver teknisk eller industriell verksamhet i både förvaltningsform och bolagsform. Vi anser då att vi inte kan diskutera dessa två kommuners soliditet utifrån Brorström et als (1998, s 66) tes eftersom detta både borde höja och sänka soliditeten. De fem andra kommunerna bedriver endast denna verksamhet i bolagsform och enligt Brorström et al (ibid.) kan detta resultera i en högre soliditet. Trots att Surahammars kommun ingår i dessa fem kommuner har de ändå låg soliditet. Majoriteten av de fem kommunerna har hög soliditet och därav kan en slutsats dras att tesen till viss del stämmer. Surahammars kommun håller sig inte till tesen, men detta tror vi inte enbart beror på bolags- eller förvaltningsformer utan av andra anledningar. Enligt oss kan det även bero på hur dessa bolag förhåller sig på marknaden, om bolagen i sig går bra eller dåligt. Om ett bolag exempelvis går dåligt så resulterar det i en sänkning av koncernens soliditet. Detta innebär att kommunen inte bara måste "hålla upp" sig själva utan även måste tänka på bolaget i koncernen. Kommunen kan behöva gå i borgen för företaget mer ofta och/eller för större summor, och detta kan leda till kostnader som inte behöver inberäknas för ett bolag som går bra.

5.8 Hur kan en kommun minska sin sårbarhet?

Vid en diskussion angående sårbara kommuner är det intressant att 80 procent av alla kommuner i Västmanlands län är sårbara. Surahammars kommun är den enda kommunen som är belägen i Västmanlands län och denna studie antyder att Surahammars kommun är en av dessa sårbara kommuner. Surahammars kommun är sårbar på grund av exempelvis låg soliditet och höga långfristiga lån. Axelsson & Bornefalk (2011) anser att en kommun kan minska denna sårbarhet genom att förbättra företagsklimatet, underlätta för företagare, skapa nya jobb-
möjl-

igheter i (eller intill) kommunen samt utnyttja stödåtgärder som exempelvis skattutjämnings-systemet. Vi samtycker med Axelsson & Bornefalk (ibid.) men påstår att utöver detta ska en sårbar kommun satsa på infrastruktur då det genererar intäkter i ett längre perspektiv, vilket styrks av Brorström et al (2000, s 32). Dessa investeringar ska självfinansieras till 100 procent då vi anser att lån är extra kostsamt för en sårbar kommun.

Genom en tydlig och långsiktig planering kan investeringar förutspås och vi anser att, trots att det är en kommun ska avsättningar göras till investeringar. Vi anser inte att höga vinster (överskott) härstammar från för hög utbetald skatt när det ska användas till ett planerat ändamål i framtiden. Vi inser att detta inte följer balanskravet men om en plan finns så har den ändå ett ändamål och därför borde den kunna redovisas inom balanskravet som en extraordinär post. Även Eriksson & Lindblad (2001) samt Christina Sandin (personlig intervju, 2011-11-23) anser att en kommun ska tänka långsiktigt. I stycke 5.1 ovan har vi konstaterat att ett lågt antal invånare inte behöver betyda att en kommun har låg soliditet, men vi anser att om en kommun ökar befolkningmängden så minskas sårbarheten. Sårbarheten minskar på grund av exempelvis större skatteintäkter och bidrag, men även eftersom det finns fler invånare inom kommunen som kan gynna företagsklimatet och skapa nya jobbmöjligheter genom att starta nya företag i kommunen. Detta påstående styrks av Axelsson & Bornefalks (2011) teori angående detta ämne då de anser att sårbarheten i en kommun påverkas av en låg befolkningmängd, speciellt för en kommun med cirka 10 000 invånare.

6. Slutsatser

I det sjätte och sista kapitlet presenteras studiens slutsatser. Slutsatserna grundar sig i analysen samt diskussionen. Kapitlet avslutas med några egna reflektioner samt förslag på fortsatt forskning.

Denna studie med dess analys och diskussion har resulterat i följande sju slutsatser:

Ett lågt antal invånare i en kommun behöver inte resultera i en låg soliditet.

En befolkningsminskning behöver inte leda till en minskad soliditet. En befolkningsökning kan dock öka soliditeten snabbare än vid en befolkningsminskning.

Att en kommun har en låg soliditet behöver inte betyda att den är, enligt Axelsson & Bornefalks (2011) definition, genuint sårbar.

Om en kommun vill höja sin soliditet kan långfristiga lån betalas av snabbt och nya lån bör ej tas under amorteringstiden. Denna studie visar dessutom att om en kommun inte har några långfristiga skulder kan de höja sin soliditetsnivå snabbare än om långfristiga lån innehas.

Surahammar har en låg soliditet på grund av exempelvis stora långfristiga lån. Lånen har dock tagits för att investera i infrastruktur som i framtiden ska generera intäkter. Trots detta har soliditeten ändå höjts.

Brorström et al (1998) tes, att en kommun kan ha högre soliditet om dess industriella eller tekniska verksamhet bedrivs i bolagsform, stämmer i denna studie. Den stämmer dock inte fullt ut då Surahammars kommun har låg soliditet trots teknisk verksamhet i bolagsform. Vi anser däremot att ett kommunalt bolags egen ekonomi kan påverka en kommuns soliditet.

Utöver Axelsson & Bornefalks (2011) åtgärder för att minska sårbarheten, exempelvis förbättra företagsklimatet och använda kommunala stödåtgärder, så kan en kommun satsa på infrastruktur, planera långsiktigt, avsätta medel för planerade framtida investeringar samt öka antalet invånare på ett eller annat sätt.

6.1 Egna reflektioner

En reflektion är att en kommuns soliditet kan påverkas av många olika delar, vilket exempelvis syns i Figur 1. Det kan däremot finnas många andra anledningar till varför de olika kommunerna har olika soliditet trots exempelvis liknande många invånare. Det som både Axelsson & Bornefalk (2011) samt Eriksson & Lindblad (2001) berör är just kopplingen mellan företagen i kommunen och sambandet mellan dem och kommunens ekonomi. Olika kommuner kan ha stora skillnader i sitt företagsklimat och även ha stora skillnader i andra delar angående kommunens klimat i sig. Även detta kan påverka kommunens ekonomi och stora skillnader kan uppkomma bara genom att en kommun är en turistattraktion och en annan inte. Denna studie har endast nuddat vid ett antal olika förklaringar till vad som kan påverka en kommuns soliditet och vidare forskning behövs.

I denna studie har två olika balansräkningar uppställts, en som är uppställd enligt årsredovisningslagen (1995:1554) och en som representerar en kommuns balansräkning. De har båda likheter men den största skillnaden som kan urskiljas är att en kommuns balansräkning innehåller 16 färre poster än vad en balansräkning kan innehålla enligt årsredovisningslagen (ibid.). Detta kan tolkas som att det borde vara lättare att påverka en kommuns soliditet efter-

som det finns färre poster att justera och hantera. Brorström et al (1998, s 117 samt 2000, s 34) nämner två olika skillnader mellan företagsekonomi och kommunalekonomi under rubrik 3.3 samt 3.4. En tolkning kan vara att det även här, i balansräkningarna, finns en stor skillnad.

Soliditet är enligt oss ett av de viktigaste nyckeltalen en kommun kan använda sig av då det säger mycket om kommunens ekonomi och dess förhållanden där många poster räknas in. Nyckeltalet soliditet är en helhet av den ekonomiska kraften som en kommun innehar. Rivenbark et al (2010) anser dock att soliditetsmättet ger en snäv definition av ett gemensamt finansiellt förhållande och att det inte fångar upp alla dimensioner av en kommuns olika medel. Vi anser att måttet inte behöver visa vilka typer av verksamheter som kommunen tillhandahållit utan bara behöver visa den kraft kommunen har ekonomiskt mot framtida åtaganden i ett långsiktigt perspektiv. Detta påstående styrks av Rivenbark et al (2010) som anser att det är just det som måttet mäter, förmågan att möta långsiktiga förpliktelser.

6.2 Fortsatt forskning

I denna studie har det visat sig finnas en mindre andel forskning om soliditet och ingenting angående soliditetsutveckling för kommuner i Sverige. Ämnet angående kommuners ekonomi i allmänhet saknar utförlig forskning men det finns gott om material att samla in för detta ändamål. Denna studie visar även att det kan finnas intresse av att undersöka kommuners soliditetskrav och regler angående dessa. Kanske ska reglerna vara av mer betydande karaktär och mer fasta för vad en kommun ska ha för soliditet och kan därmed blir ett mer viktigt nyckeltal samt ett mål att sträva efter.

Källförteckning

Litteratur

- Axelsson, S., Bornefalk, A. (2011) ”Genuint sårbara kommuner. Företagandet, arbetsmarknaden och beroendet av enskilda större företag”. *Tillväxtverket*. Rapport 0112. Ordförandet AB, Stockholm.
- Björklund, M., Paulsson, U. (2003) *Seminarieboken – att skriva, presentera och opponera*, upplaga 1:8. Studentlitteratur, Lund.
- Brorström, B., Falkman, P., Haglund, A., Lagebro, A. (2000) ”Förutsättningar för kommunal redovisning och finansiell bedömning. En rapport om innebörden och konsekvensen av kommunal särart”. *Rådet för kommunal redovisning*. Mixi Print AB, Olofström II/00
- Brorström, B., Haglund, A., Solli, R. (1998) *Extern- och internredovisning i kommuner och landsting*, tredje upplagan. Studentlitteratur, Lund.
- Brorström, B., Falkman, A., Solli, R. (2005) *Förvaltningsekonomi*, upplaga 2. Studentlitteratur, Lund.
- Eriksson, P-O., Lindblad, S. (2001). Sårbara industriregioner: Sårbarhet i lokala arbetsmarknadsregioner och kommuner till följd av industriell omstrukturering. *NUTEK*, Stockholm.
- Falkman, P., Orrbeck, K. (2001) *Den offentliga sektorns redovisning*. Studentlitteratur, Lund.
- Kramer, B. (1996) “An ordered logit model for the evaluation of Dutch non-life insurance companies”. *De economist*, 144, s 79-91
- Lewis, C. (1994) ”Budgetary balance: The norm, concept, and practice in large U.S. cities”. *Public Administrative Review*, Vol 54, No 6, s 515-524
- Rivenbark, W., Roenigk, D., Allison, G. (2010) ”The Conceptualizing Financial Condition in Local Government”. *J. of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. Vol 22, No 2, s 149-177

Muntliga källor

- Sandin, Christina. Ekonomichef, Surahammars kommun. Personlig intervju, 2011-11-23, klockan 13:00-13:45.

Elektroniska källor

- Nilsson, L. (2011-06-23) *Kommunernas skuld: 336 miljoner kronor*. URL: <http://www.skftidningen.se/artikel/kommunernas-skuld-336-miljoner-kronor-57164>
Hämtad 2011-11-21, klockan 09:36
- Ekonomifakta (2011). *BNP – Svergie*. URL: http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/BNP---Sverige/?from14514=2006&to14514=2010&diagroupa=diagram_2&diagroupb=¤tDia=diagram_2 Hämtad 2011-12-05, klockan 15:06

Årsredovisningar och budgetar

Surahammars budget 2011. (2010) Budget 2011, Plan 2012-2013

Årsredovisning 2006, Gnesta kommun

Årsredovisning 2007, Gnesta kommun

Årsredovisning 2007, Surahammars kommun

Årsredovisning 2008, Degerfors kommun

Årsredovisning 2008, Gnesta kommun

Årsredovisning 2008, Surahammars kommun

Årsredovisning 2010, Bengtsfors kommun

Årsredovisning 2010, Degerfors kommun

Årsredovisning 2010, Gnesta kommun

Årsredovisning 2010, Kinda kommun

Årsredovisning 2010, Nora kommun

Årsredovisning 2010, Surahammars kommun

Årsredovisning 2010, Ånge kommun

Lagar

Kommunallagen (1991:900)

Årsredovisningslagen (1995:1554)

Bilaga 1

Intervjufrågor till Christina Sandin den 23 november 2011, klockan 13:00-13:45. Dessa frågor lämnades inte till Christina innan utan användes som stöd vid intervjun. Christina meddelades per e-post med kategorier som skulle beröras.

Vad har du för anställning?

Finns det fler som hjälper dig i arbetet?

Hur länge har du jobbat här?

Har du eget ansvar för uppställningen av budgeten?

Använder ni bara budget som styrmedel eller använder ni även andra medel?

Vilka formulerar verksamhetsmålen och de finansiella målen?

Hur mäts målen och hur följs de upp?

Används målen för verksamhetsstyrning?

Vad ser du för fördelar och nackdelar med att använda sig av budget?

Ser du något problem med styrningen i kommunen som läget ser ut idag?

Hur viktiga är nyckeltalet för dig? Hur viktiga är de för politikerna?

Använder ni er av ”förslag” från *Rådet för främjande av kommunala analyser*?

Tar ni hjälp av någon annan kommun på något sätt?

Hur bedömer du kommunens ekonomi?

Vilka nyckeltal anser du viktigast? Lämpliga?

Hur långt fram i tiden budgeterar ni varje år? (Lag på minst tre år)

Använder du föregående år som utgångspunkt när du budgetarbetar?

Vad använder ni för sorts budget/budgetering?

Finns det speciella regler för kommuner om soliditet?

Hur har ni kunnat öka era lån under 2010 med en så låg soliditet?

Ni har utefter 2010 lagt hela resultatvinsten på 6,2 mkr i det egna kapitalet. Har ni en specifik baktanke med detta? Finns det en plan på att inte använda det egna kapitalet inom en viss tidsgräns?

Hur lägger du upp budgeten och hur mycket arbetar du för att få ett resultat på över 2 procent i förhållande till skatteintäkterna?

Västerås har ett mål på nettoresultat, andel av skatteintäkter, 1,5 procent och Hallstahammar det samma. Varför har Surahammar ett mål att redovisa ett resultat som motsvarar minst 2,0 procent av kommunens skatteintäkter och generella statsbidrag för samma period?

Ni har ett mål att alla era nyinvesteringar ska självfinansieras till 100 procent, och det är gjort tom 2010 då det endast är 32 procent. Vad beror det på?

Är du med och budgeterar för hela koncernen eller bara för kommunen?

Hur påverkar koncernen ditt arbete som ekonom på kommunen? Hur är samarbetet er emellan?

VLT (8/10-11) skriver att låneskulden nu är 270 mkr och att kommunen måste spara 21,3 mkr 2012 för nollresultat, stämmer det? Hur har du gjort hittills i budgeten och hur mycket har du sparat än så länge, och i vilka poster?